

Lea Šugman Bohinc

**EPISTEMOLOGIJA
SOCIALNEGA DELA 2**

študijsko gradivo - diapozitivi

**Fakulteta za socialno delo
Ljubljana, 2010-2011**

**UVOD S PROGRAMOM
PREDAVANJ IN IZPITNO
LITERATURO;**

**POVZETEK LANSKOLETNIH
KONCEPTOV**

PROGRAM PREDAVANJ

- **INTERPRETIRANJE INTERPRETACIJ**
- **PRIPOVEDOVANJE ZGODB V SOCIALNEM SVETOVANJU IN PSIHOTERAPIJI**
- **EPISTEMOLOGIJA HIPNOZE**
- **KIBERNETIKA IN SINERGETIKA RAZGOVORA**
- **NOTRANJI RAZGOVOR**
- **O NETRIVIALNOSTI IN ENTROPIJI**
- **EPISTEMOLOGIJA PODPORE IN POMOČI**

IZPITNA LITERATURA 1

- Šugman Bohinc, L.:
 - *Epistemologija socialnega dela (1997). Socialno delo 36, 4: 289-308 (304-307).*
 - *Epistemologija socialnega dela 2 (1998). Socialno delo 37, 6: 417-440.*
 - *Kibernetika spremembe in stabilnosti (2000). Socialno delo 39, 2: 93-108.*
 - *Od nezmožnosti komunicirati k uspešnemu komuniciranju (2003). Emzin XIII, 3-4: 81-85.*
 - *Pripovedovanje zgodb v socialnem svetovanju in psihoterapiji (2003). Socialno delo. 42, 6: 377-383.*
 - *Epistemologija podpore in pomoči (2005). Časopis za kritiko znanosti XXXIII, 221: 167-181.*

IZPITNA LITERATURA 2

Šugman Bohinc, L.:

- *Od objektivizma h konstruktivizmu in socialnemu konstrukcionizmu v sistemski psihoterapiji (2010). Kairos. Slovenska revija za psihoterapijo. 4: 1-2. 51-65*
- *Kibernetika psihoterapije – razvijanje učinkovite postmoderne dialoške prakse (2005). V: J. Bohak, M. Možina (ur.). Četrți študijski dnevi Slovenske krovne zveze za psihoterapijo. Rogla 2005. Zbornik prispevkov. 156-163.*
- *Psihobiologija psihofizične povezanosti in zdravljenja (1992). Anthropos 24, 1-2: 235-251.*

IZPITNA LITERATURA 3

- Čačinovič Vogrinčič, G., Šugman Bohinc, L. (2000). *Učinkovitost (uspešnost) razgovora v socialnem delu z družino (2000)*. *Socialno delo* 39, 3: 175-190.
- Barnes, G. (2001). *Voices of Sanity in the Conversations of Psychotherapy*. *Hypnos* XXVIII, 4: 174-185.
- Kordeš, U. (2005). *Od resnice k zaupanju*. Ljubljana: *Studia humanitatis*. (zlasti 22-81)
- (2005). *Znanost s stališča udeležенosti*. *Časopis za kritiko znanosti* XXXIII, 221: 206-221.
- Možina, M. (2005). *Prispevek sistemske psihoterapije k sodobnim tokovom v psihoterapiji*. V: J. Bohak, M. Možina (ur.). *Četrty študijski dnevi Slovenske krovne zveze za psihoterapijo, Rogla*. Zbornik prispevkov. 8-24.

IZPITNA LITERATURA 4

- Možina, M., Kobal, L. (2005). *Razvijanje stališča udeležnosti v psihoterapiji. Časopis za kritiko znanosti XXXIII, 221: 195-205.*
- Možina, M., Kordeš, U. (1998). *Obiranje sadov z Drevesa spoznanja. Spremna beseda k: Maturana, H. R., Varela, F. J., Drevo spoznanja. Ljubljana: Studia humanitatis. 219-248.*
- Štajduhar, D. (2010). *Uvod v konstruktivizem za psihoterapevte. Kairos. Slovenska revija za psihoterapijo. 4: 1-2. 29-48.*

IZPIT

- *demonstracija veščin svetovalnega razgovora*
- *opravljena kibernetško sinergetska analiza razgovora*

(preizkus zmožnosti uporabe kibernetških in sinergetskih konceptov in postopkov na empiričnem gradivu: analiza lastnega svetovalnega razgovora; analiza razgovora svetovalke na učni bazi idr.; analiza svetovalnega razgovora iz knjige ali filma)

- *razumevanje ključnih pojmov*
(preizkus znanja in razumevanja)

POVZETEK LANSKIH KONCEPTOV 1

- koncepti II. reda
- proces \leftrightarrow proizvod
- različne vrste krožnosti (krožnih logik)
- epistemologija (definicija, dve veji)
- zaznava kot registracija ali konstrukcija?
- psihofiziološki in psihosocialni dejavniki zaznave
- povratna informacija (+,-)
- kibernetika I. in II. reda, opazovanih in opazujočih sistemov

POVZETEK LANSKIH KONCEPTOV 2

- spremembe I. in II. reda
- sprememba in stabilnost, ekološka vednost
- zakon o potrebni raznolikosti
- SD – sistematično nesistematični pristop
- samostojnost in odgovornost social. delavke
- SD z neprostovoljnimi uporabniki:
smernice etične in zakonite prakse, odklon,
odpor, reakcija nasprotovanja in moč kot
perspektiva
- kibernetika in sinergetika SD: generična
načela

INTERPRETIRANJE INTERPRETACIJ

INTERPRETIRANJE INTERPRETACIJ

Spoznavanje kot rekurzivni razvoj interpretativne aktivnosti

- model spoznavnih procesov kot razvoja interpretativne (mentalne) aktivnosti (*Barnes, 1994*)
- *»Do takrat, ko interpretacija postane ozaveščena, dobimo najmanj interpretacijo drugačnega reda.«* (*Barnes, 1994: 195*)

INTERPRET. INTERPRETACIJ - 2

- rekurzivni razvoj interpretativne aktivnosti v smeri:
 - postopnega zmanjševanja, poenostavljanja prvotne doživljajske kompleksnosti
 - postopnega večanja, bogatenja prvotne doživljajske kompleksnosti
- ❖ *analogija z ruskimi babuškami, kitajskimi škatlami*

MODEL 5 NAČINOV I.A.

- 1. RAZUMEVANJE (bazično članstvo)
- 2. ZAVEST O BIVANJU
- 3. KONCEPTUALIZACIJA (subjekta/objekta)
- 4. MIŠLJENJE (koncepti konceptov – zavestna, namerna refleksija)
- 5. RAZGOVOR (razvijanje novih konceptov in utrjevanje članstva)

Barnes, 1994

1: RAZUMEVANJE – bazično članstvo

- *vrženost, rojenost v družbeni, kulturni, družinski, institucionalni kontekst razumevanja bivanja v svetu,*
- *totaliteta interpretativnih aktivnosti,*
- *ni razlikovanja jaz/okolje, subjekt/objekt, znotraj/zunaj ...,*
- *ljudje smo že v razumevanju, smo že v jeziku, dialogu, interpretativnih procesih,*
- *največja kompleksnost interpretativnih aktivnosti*
- (primer doživljanja v sanjah)

2: članska ZAVEST O BIVANJU

- *neposredna zavest o bivanju, obstoju,*
- *še ni razlikovanja jaz/okolje, subjekt/objekt,*
- *najgloblji kontekst posameznikovega razumevanja,*
- *visoka kompleksnost interpretativnih aktivnosti*
- (primer mističnega ali globokega hipnotičnega doživetja)

3: KONCEPTUALIZACIJA

- *članski konsenz o konstrukciji subj./obj.,*
- *utemeljen na čutnih zaznavah,*
- *na ponavljajočih se, a še neozaveščениh razlikovanjih (konkretnih, abstraktnih) predmetov (=konceptov) od celot, jaz/okolje, subjekt/objekt,*
- *naraščajoča redukcija interpretativne kompleksnosti*
- (primer notranjega razgovora, samogovora)

4: MIŠLJENJE

- *zavestna, namerna refleksija, odločanje in posredovanje,*
- *namerno, ciljno, vzročno mišljenje,*
- *racionalnost, ki se sklicuje na avtoriteto,*
- *uporaba konceptov II. reda,*
- *še manjša kompleksnost interpretativne aktivnosti*
- (primer zavesti o zavedanju, jezika o jeziku, mišljenja o mišljenju, samoopisovanja)

5. RAZGOVOR

- *delitev konceptov vsaj med dvema posameznikoma,*
- *dogovarjanje, razvijanje novih interpretacij,*
- *medsebojno spoznavanje,*
- *preizkušanje in utrjevanje članstva*
- (primer razgovora, dialoga)

INTERPRET. INTERPRETACIJ - 3

- proizvod procesa na kateremkoli redu interpretacije se rekurzivno vgradi kot podlaga procesu naslednjega reda:
- v tem smislu se interpretativna kompleksnost nenehno in neizogibno povečuje
- eksperimentalno raziskovanje razvoja interpretativnih aktivnosti (*npr. v hipnozi*)
- *spreminjanje osebne (interpretativne, doživljajske) resničnosti v rekurzivnem plesu z vzdrževanjem stabilne osebne resničnosti*

**PRIPOVEDOVANJE
ZGODB
v socialnem svetovanju
in psihoterapiji**

ZGODBE IN METAFORE V SOCIALNEM SVETOVANJU IN PSIHOTERAPIJI

- *"Metafore delujejo, ker je naš duh metaforičen."*
- *"V zgodbah in metaforah je nekaj, kar pusti globok vtis na poslušalca: učijo, navdihujejo, vodijo, sporočajo, se jih spominjamo in, najbolj od vsega, so vsepovsod."*

»Pri analitičnem zdravljenju se ne dogaja nič drugega, kot da zdravnik in tisti, ki ga zdravnik analizira, izmenjavata besede ... Besede so bile sprva čarovnija in beseda je še danes ohranila veliko svoje stare čarovne moči. Z besedami lahko človek svojega bližnjega osreči ali pa ga požene v obup, z besedami prenaša učitelj svoje znanje na učenca, z besedami pritegne govornik zbor poslušalcev in usmerja njihove sodbe in odločitve. Besede izzivajo afekte in so splošno znano sredstvo za naše medsebojno vplivanje.

Zato uporabe besed v psihoterapiji ne bomo podcenjevali in bomo radi prisluhnilili besedam, ki jih izmenjavata analitik in njegov pacient« (Freud²³1916)

TERAPIJA KOT RAZGOVOR

- Freud: **terapija kot razgovor** ("izmenjava besed")
- postmoderna **refleksija o socialnem svetovanju in psihoterapiji kot razgovoru** vzajemno opazujočih se in novo zgodbo soustvarjajočih sogovornikov
- **namesto poslušanja – poslušanje zgodb:** zgodba kot pomenska enota, ki organizira in okvirja naše izkustvo in skozi katero ga interpretiramo
- **karkoli počnemo, pripovedujemo (svojo) zgodbo** – "človek je zgodbe pripovedujoča žival" (MacIntyre, 1981, v McLeod, 1997)

ZAKAJ UPORABLJATI ZGODBE IN METAFORE V SOC. SVET. & ΨT?

- *"Ker so del vsakdanjih konverzacij, poživljajo običajni jezik, dodajo barvo naši komunikaciji, odpirajo naše oči za nove ideje in možnosti – zato se zdi ustrezno, logično in praktično, da se terapevt pridruži jeziku svojega klienta, se torej sreča z njim v njegovem načinu komuniciranja in tako olajša tako figurativne kot pragmatične procese spremembe."*

(Burns, 2007: 4-5)

EPISTEMOLOGIJA SOCIALNEGA KONSTRUKCIONIZMA IN NARATIV

- **epistemološki socialni konstrukcionizem** narativnih pristopov (terapij) - **sociokulturnozgodovinski kontekst** in koncept **"osebe" ter "sebe"** znotraj njega (McLeod, 1997); socialna konstrukcija resničnosti: konstruiranje resničnosti v socialnih izmenjavah
- **temeljne predpostavke:**
 - resničnosti so družbeno konstruirane
 - resničnosti so konstruirane s pomočjo jezika
 - resničnosti so organizirane in se ohranjajo z narativi
 - ne obstajajo bistvene resnice

(Freedman, Combs, 1996)

RAZLIČNE VRSTE ZGODB 1

- **različne vrste oz. skupine metafor** (Burns 2007: 11):
 - metafore, ki so jih ustvarili uporabniki/socialne delavke
 - metafore, ki so jih ustvarile socialne delavke za svoje uporabnike
 - v sodelovanju socialne delavke in uporabnika ustvarjene in uporabljene metafore
 - izkustvene metafore (sidrajo socialnodelovno oz. terapevtsko izkušnjo v konkretnem, aktualnem življenjskem kontekstu uporabnika)

RAZLIČNE VRSTE ZGODB 2

■ PREOKVIRJANJE

»*spremeniti konceptualni in/ali čustveni kontekst ..., v odnosu do katerega oseba doživlja situacijo, in ga umestiti v drug okvir, ki ustreza 'dejstvom' te iste konkretne situacije enako dobro ali celo bolje in s tem spremeni njen celotni pomen*« (Watzlawick s sod., 1974: 95)

■ različne vrste zgodb - učinek preokvirjanja:

- **osebne zgodbe** socialne delavke
- **splošnejše zgodbe: pravljice, miti, bajke, legende idr.**
- **za konkretnega uporabnika, uporabnico prirejene zgodbe** o uresničenju želene spremembe

ZGODBE

O PRIPOVEDOVANJU ZGODB

- **različne zgodbe o pripovedovanju zgodb** v socialnem svetovanju in psihoterapiji;
- **različni besednjaki** – analitske metafore (Freud itn.), systemske metafore (Jackson, Minuchin, Selvini-Palazzoli idr.) itn. , neteoretske metafore (Erickson)
- **ureditev pripovedne raznosterosti** zgodb o uporabniških zgodbah glede na temeljno **epistemološko predpostavko** opazovalčeve ločenosti/vključenosti v opazovani sistem

PRISPEVEK POSTMODERNE

- konstruktivistični, interpretativni prispevek **postmodernih, hermenevtičnih** terapevtskih smeri s konca 20. stoletja:
- namesto teoretičnih metafor **slovar uporabnikove zgodbe**, ki se razvija v smeri bolj zadovoljivo napisane **skupne zgodbe** svetovalke in uporabnika, terapevtke in klienta

ŠE O EPISTEMOLOŠKIH RAZLIKAH V POJMOVANJU JEZIKA

- zdravorazumsko/reprezentativistično, strukturalistično/iluzorno pojmovanje jezika – **svet »tam zunaj«**
- postrukturalistično, nestrukturalistično pojmovanje jezika – **»jezik je resničnost«**

(de Shazer, 1994)

3 REKURZ. REDI PRIPOVEDOV. ZGODBE S POLOŽAJA SOC. DEL.

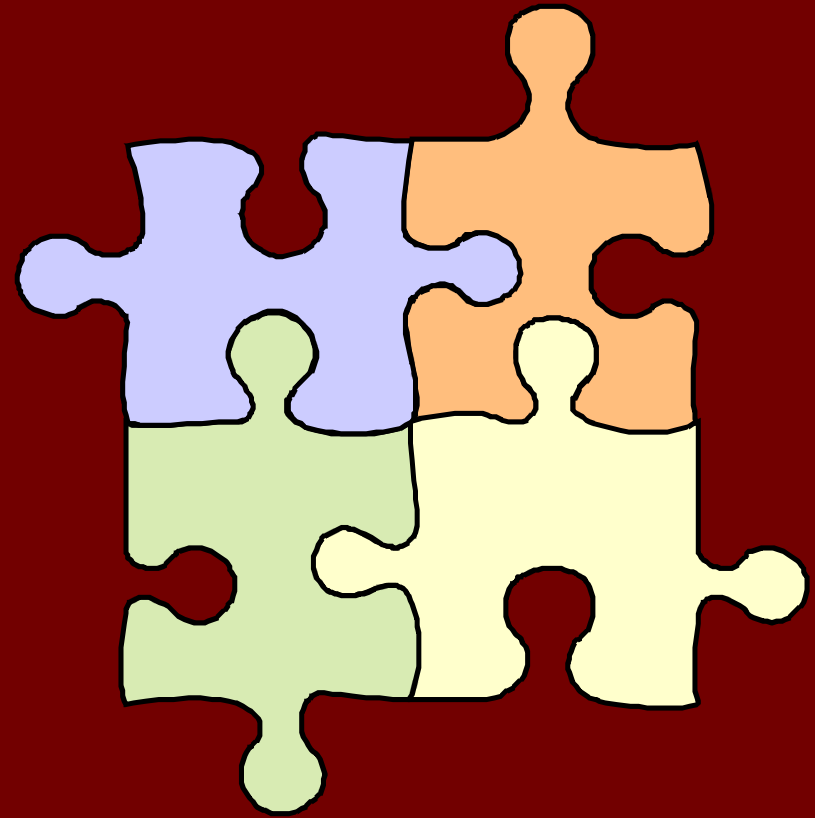
- SD v razgovoru z uporabnikom **pripoveduje (svojo) zgodbo** (človek kot »zgodbe pripovedujoča žival«) in v dialogu z uporabnikom soustvarja novo, alternativno zgodbo
- SD **načrtno uporablja** (osebno, uporabniško, mitološko, terapevtsko) **zgodbo in metafore** z namenom ustvariti ugodne okoliščine za uporabnikovo preokvirjanje oz. nov razvoj (problemske idr.) zgodbe
- SD pripovedujejo epistemološko različno utemeljene **zgodbe o zgodbah uporabnikov**

VAJA 1

- **Vabilo prostovoljcu-ki** (prostovoljcem), da z nami podeli svojo življenjsko zgodbo, tako da bo vanjo vključil-a primer svoje uspešne premostitve neke življenjske težave, pa naj bo ta uspeh še tako majhen.
- **Naloga za delo v parih:** Spomnite se zgodbe (literarne, pesniške, filmske, likovne, glasbene idr.), ki vam je v nekem življenjskem obdobju veliko pomenila – ste v njej prepoznali svojo osebno zgodbo, ste se lahko identificirali z nekim likom, vam je pomagala preokviriti pogled na svojo situacijo, je krepila vašo moč, da ste premagali življenjsko krizo ipd.

SISTEMSKA PSIHOTERAPIJA ali SISTEMSKE PSIHOTERAPIJE?

- **KLASIČNI MODELI -
KIBERNETIKA PRVEGA
REDA (moderna)**
- **KIBERNETIKA DRUGEGA
REDA (epistemološka
podlaga postmoderne)**
- **KIBERNETIKA TRETJEGA
REDA – NARATIVNI,
DIALOŠKI & K REŠITVI
USMERJENI PRISTOPI
(postmoderna)**

Freedman & Combs, 1996;
Možina, 2005;

IME	IZVOR, VIRI	SISTEMSKI KONCEPTI
1. KLASIČNI (MODERNI) MODELI – KIBERNETIKA PRVEGA REDA		
STRUKTURNA DRUŽINSKA TERAPIJA (npr. Minuchin 1977)	STRUKTURALIZEM	STRUKTURA, MEJE, HIERARHIJE
VEČGENERACIJSKI MODEL (npr. Boszormenyi-Nagy in Spark 1981; Stierlin 1978)	PSIHOANALIZA	NEVIDNE VEZI MED GENERACIJAMI
IZKUSTVENA DRUŽINSKA TERAPIJA (npr. Satir 1995; Whitaker 1991)	HUMANISTIČNA PSIHLOGIJA	SAMOPODOBA IN KOMUNIKACIJA
STRATEŠKA DRUŽINSKA TERAPIJA (npr. Haley 1977, Madanes, 1984)	KIBERNETIKA (prvega reda)	DRUŽINA KOT KIBERNETSKA REGULACIJSKA ZANKA
SISTEMSKA KIBERNETSKA DRUŽINSKA TERAPIJA (npr. Selvini Palazzoli in sod. 1977)	KIBERNETIKA (prvega reda)	DRUŽINSKE IGRE
2. KIBERNETIKA DRUGEGA REDA (EPISTEMOLOŠKA PODLAGA POSTMODERNE)		
SISTEMSKO-KONSTRUKTIVISTIČNA TERAPIJA (npr. Boscolo in sod. 1988, Stierlin 1988)	KONSTRUKTIVIZEM (npr. Maturana, Varela 1998)	DRUŽINSKE IGRE KOT JEZIKOVNE IGRE
REFLEKTIRAJOČI TIM (npr. Andersen 1990)	KONSTRUKTIVIZEM	LJUDJE USTVARJAJO MNOGE RESNIČNOSTI
3. KIBERNETIKA TRETJEGA REDA – NARATIVNI, DIALOŠKI ... (POSTMODERNI) PRISTOPI		
TERAPIJA: KONSTRUKTIVNI IN POMAGAJOČI DIALOGI (npr. Anderson in Goolishian 1990, 1992; Andersen 1991)	SOCIALNI KONSTRUKTIVIZEM oz. KONSTRUKCIONIZEM	SOCIALNA KONSTRUKCIJA SOCIALNIH RESNIČNOSTI Z JEZIKOM
TERAPIJA KOT DEKONSTRUKCIJA, PONOVO PISANJE ZGODBE (npr. White in Epston 1990, White 1992)	POSTMODERNA FILOZOFIJA (npr. Derrida, Foucault), KONSTRUKCIONIZEM	SISTEMI SO SESTAVLJENI IZ ZGODB, LJUDJE SO PRIPOVEDOVALCI ZGODB
K REŠITVI USMERJENA KRATKOTRAJNA TERAPIJA (npr. de Shazer 1989)	FILOZOFIJA JEZIKA (npr. Derrida)	»IZ JEZIKA SE NI MOGOČE REŠITI!«

ODPRT PROSTOR ZA RAZGOVOR, DRŽA NEVEDNOSTI

- **vprašanje resnice ali laži uporabnikove pripovedi;**
- **»odprt prostor za razgovor« in »drža nevednosti«**
- **pripovedovanje zgodbe kot "re-prezentacija doživetja" = "ponovno usedanjanje izkustva" = "konstruiranje zgodovine v sedanjosti" = preokvirjanje;**
- **raziskovanje klientovih virov "doslej nepovedanega" (viri moči)**

(Andersonova in Goolishian, 1994)

Paradigmatska in pripovedna drža

■ Paradigmatska:

- osredotočenje na teoretsko razlago (vsebino);
- drža vedočega;
- "univerzalni" pomeni kategorij;
- izpodbijanje verodostojnosti uporabnikove zgodbe

Bruner, 1984

■ Pripovedna:

- osredotočenje na proces, na tukaj in zdaj v razgovoru;
- drža nevedočega;
- razvoj "osebno" izgrajenih pomenov;
- učenje uporabnikove zgodbe, odprt prostor za razgovor, za novo zgodbo, več izbire

NARATIVNI PRISTOPI

- **vzajemnostni, sodelovalni pristop k terapiji, upoštevanje sogovornikove perspektive** (*mutualistic, collaborative, perspectival approach*):
 - pristop **reavtorizacije oz. ponovnega pisanja zgodbe** (*re-authoring approach*); avtorji: M. White, D. Epston
 - **dialoški ali hermenevtični pristop** (*dialogic or hermeneutic approach*); avtorji: H. Anderson, H. Goolishian, T. Andersen
 - prepletanje obeh pristopov (tudi znotraj iste seanse)

TRADICIONALNE TERAPIJE GOTOVOSTI vs. NARATIVNI PRISTOPI RADOVEDNOSTI 1 (Amundson & Stewart, 1993, v Smith & Nylund, 1997)

TERAPIJA GOTOVOSTI

- nelagodje ob dvoumnosti, potrebuje strukturo in jasnost
- hitro vztraja pri diagnozi in se drži opisov teh diagnoz
- zanaša se na problemske opise klientovega vedenja
- opisuje kliente, ki "ne dojamejo", kot da imajo "odpor", ta odpor pa je treba zlomiti, ga zamajati
- ukvarja se z "zakaj" vprašanji in odgovori nanje

TERAPIJA RADOVEDNOSTI

- zdrži konfuzijo in dvoumnost brez težnje k prezgodn. zapiranju
- je počasna pri opredeljevanju problema, si vzame čas za upoštevanje izkušenj tu in zdaj
- raziskuje izjeme v problematičnem vedenju
- ko se zdi, da klienti "ne dojamejo", to lahko pomeni, da jim nismo postavili vprašanj, ki bi terapijo pognala naprej
- postavlja krožna vprašanja, preverja učinke problema

TRADICIONALNE TERAPIJE GOTOVOSTI vs. NARATIVNI PRISTOPI RADOVEDNOSTI 2 (Amundson & Stewart, 1993, v Smith & Nylund, 1997)

TERAPIJA GOTOVOSTI

- zapira prostor z ožanjem opažanj na svoje konstrukcije /predispozicije
- predpostavlja, da simptom služi le kot funkcija ...
- deluje s perspektive 1. reda in ne upošteva sistema terapevt-klient
- uči, razlaga, širi "ekspertno znanje"
- dvomi v ali spregleda klientove vire

TERAPIJA RADOVEDNOSTI

- odpira prostor z upoštevanjem opažanj na različnih ravneh, iz različnih perspektiv sistema
- ne predpostavlja, da simptom počne karkoli posebnega, možne so različne teoretske razlage
- deluje s perspektive 2. reda, vedno upošteva sistem ter.-klient
- postavlja vprašanja, raziskuje posebno prvotno znanje klienta
- se posveča raziskovanju klientovih virov

TRADICIONALNI IN NARATIVNI POGLED NA OCENJEVANJE

- objektivna, s strani praktika določena, enkratna ocenjevanja **vs.** intersubjektivna, vzajemno določena, mnogokratna ocenjevanja
- *z narativnega stališča je **začetni fokus** SD/terapije v poskušanju doseči in dojeti lokalne pomene in razumevanja vseh vključenih z ustvarjanjem vzajemnega, prijetnega in varnega konverzacijsk. okolja (sinerget. pojem ustvar. primar. konteksta stabiln.)*
- standardna, normativna (*npr. vprašanja, ki jih vedno postavimo*) **vs.** kontekstualna raba ocenjevanja (*upoštevanje uporabnikove enkratne sociokulturne situacije in njegovega razumevanja svojih težav*)

VAJA 2

■ **Pripovedovanje zgodbe 1 (15 min):**

- Lea prebere zgodbo (Remen, 2003)
- sledijo refleksije v malih skupinah (pári se združijo v četvorke) in kratka razprava v veliki skupini

■ **Pripovedovanje zgodbe 2 (25 min):**

- Lea prebere zgodbo (Lewis; v Burns, 2007)
- sledijo refleksije v malih skupinah (pári se združijo v četvorke) in kratka razprava v veliki skupini

POUDAREK NA PONOVRNEM PISANJU ZGODBE V NARATIVNI TERAPIJI 1

- **Avtorji:** White & Epston (po Smith, v Smith & Nylund, 1997, 35-37) – “**re-authoring approach**”:
 - ❖ **pomoč** uporabnikom, ki *ponotranjijo* socialne diskurze, ki jih zatirajo, “totalizirajo” in patologizirajo, npr. jih zvedejo na “moteno oz. problematično osebnost”, ne pa na osebo, ki se sooča z določenim problemom; (**sinergetski pojem razvoja stabilnega vzorca=zgodbe, naracije**) Foucault, 1980: kdor nadzira diskurz*, nadzira znanje, znanje=moč, moč=znanje
 - ❖ ideja *povnanjiti* (eksternalizirati) *pogovore* z uporabnikom, tako da je njegova identiteta ločena od problema (**sinergetski pojem razlikovanja in raziskovanja problemskega vzorca=zgodbe z vidika uporabnikovih idr. virov za njegovo destabilizacijo**)⁴³

POJEM DISKURZA (Freedman&Combs, 1996)

- besedno izražanje z govorom in pisanjem
- aktualne konverzacije v družbi, ki vzpostavljajo naše pojmovanje norosti, normalne seksualnosti idr. (Foucault, 1965, 1975, 1977, 1980)
- dominantni diskurzi vplivajo na lokalne jezike, znanja, a velja tudi obratno!
- naše zgodbe o pristopih pomoči, npr. terapiji, so oblikovali različni diskurzi (npr. o patologiji, normativnih standardih, strokovnjakih kot ekspertih), na podlagi katerih poslušamo zgodbe uporabnikov na določen način (npr. z diagnostičnimi, patologizirajočimi ušesi)

PONOVNO PISANJE ZGODBE 2

- učinki eksternaliziranih pogovorov z uporab.
- že zgolj poslušanje z eksternalizirajočo držo ima **dekonstruktivne** učinke (pomen v 1. sinerg. fazi)
- s tem se uporabnik **politično upre** potencialno škodljivi kulturni tradiciji, dominantnim zgodbam;
- tak govor prispeva k njegov. prevzemanju **večje odgovornosti** za uspešno soočanje s problemi, saj njegov občutek osebe ni več ogrožen;
- nadalje mu to vzbuja **več upanja** na možnost zelene spremembe in zmanjša samoobtožbe;
- uporabnik lahko **preizkusi in dekonstruira** določena socialno konstruirana sporočila in mišljenjske vzorce = zgodbe oz. naracije, ki ohranjajo in "hranijo" problem

PONOVNO PISANJE ZGODBE 3

■ učinki eksternaliziranih pogovorov z uporabniki

- uporabnikova zgodba o problemu se sokonstruira na različne **povnanjene načine** (*raziskovanje: učinkov tako eksternaliziranega oz. posebljenega problema na uporabnika in druge; obljub, groženj idr. taktik, s katerimi problem drži uporabnika v svojem prijemu*), s pomočjo katerih se uporabnik osvobaja svojih ustaljenih problemskih miselnih, čustvenih, vedenjskih in/ali odnosnih vzorcev
- uporabnik razvije bolj **okrepljujoče zgodbe o sebi** (*empowering self-stories*), ki so bile doslej zgolj potencialne, speče v ozadju, neprepoznane in spregledane

PONOVNO PISANJE ZGODBE 4

- ❖ uporabnike povabimo k raziskovanju **enkratnih**, izjemnih razpletov (*unique outcomes*) v njihovih s problemi nasičenih starih zgodbah in jih zelo radovedno raziskujemo z vprašanji ter jim tako vdihnemo življenje, da postanejo gradniki "novih" ali "alternativnih" zgodb; uporab. se najde v **dveh kontrastnih zgodbah** oz. življenjskih smereh (*sinergetski pojem simetrije vzorcev=zgodb*)
- ❖ spodbujanje upor., da **izbere** ljubšo od možnih življenjskih zgodb oz. smeri in opredeli, kaj mu je vseč v tej (običajno novi) zgodbi; sledi raziskovanje možnih načinov in korakov za njeno ohranitev (*sinergetski pojem prekinitve simetrije*)⁴⁷

PONOVRNO PISANJE ZGODBE 5

- ❖ bolj ko socialni delavec izraža **radovednost** in raziskuje **možne posledice** nastajajoče zgodbe, bolj "resnična" in konkretna postaja, kar ji hkrati zagotavlja preživetje; k temu dodatno prispevajo praktikovi različni **kreativni postopki**: proslavljanje še tako majhnih uspehov (*npr. zabave ali potrdila o uspehu*), povezovanje in posvetovanje uporabnika z drugimi uporabniki s podobnimi tegobami, praktikovo pisanje spodbudnih sporočil uporabniku med srečanji idr. (**sinergetski pojem stabilizacije novega vzorca=zgodbe, naracije**)⁴⁾

PONOVNO PISANJE ZGODBE 6

- ❖ socialna delavka podpira uporabnike v **ponovnem preverjanju** sociokulturnih sporočil z namenom ugotoviti, katere od teh predpostavk jim ustrezajo (so po njihovi meri) in katere ne (*npr. mnoge ženske v skladu s sociokulturno tradicijo prevzamejo krivdo za posledice, ki so jih imele kot žrtve družinskega nasilja; možen postopek je opisana ekstermalizacija "materine krivde", da bi lahko ponovno ovrednotile te kulturne predpostavke*); **!!!** možne **sociokulturne dimenzije**, ki jih tako raziskujemo, so tudi teme zatiranosti na podlagi rase/etničnosti, spolne prakse, starosti, spola, ekonomskega položaja ali razreda

VAJA 3 ZA RAZVOJ ZGODBE

1. Začnite z enkratnim razpletom.
2. Bodite prepričani, da enkratni razplet predstavlja želeno, ljubo izkušnjo. Prosite ljudi, da ocenijo enkratni razplet.
3. Umestite zgodbo v področje akcije, delovanja.
4. Ponovite zgodbo na področju refleksije, zavedanja. (izmenično postavljanje 3 in 4)
5. Vprašajte o preteklem času, ki ima nekaj skupnega z enkratnim razpletom ali s pomenom enkratnega razpleta.
6. Umestite zgodbo o preteklem dogodku v področje akcije, delovanja (kot pri 3).
7. Umestite zgodbo o preteklem dogodku v področje refleksije, zavedanja (kot pri 4).
8. Postavite vprašanja, da bi povezali preteklo epizodo s sedanostjo.
9. Postavite vprašanja, da bi razširili zgodbo na prihodnost.

VPRAŠANJA V NARATIVNIH PRISTOPIH

- VPRAŠANJA ZA DEKONSTRUKCIJO
- VPRAŠANJA ZA ODPIRANJE PROSTORA
- VPRAŠANJA O PREFERENCAH
- VPRAŠANJA ZA RAZVOJ ZGODBE
- VPRAŠANJA O POMENU, SMISLU

POUDAREK NA DIALOGU OZ. HERMENEVTIKI V NARATIV. TERAPIJI

- **Avtorji:** Goolishian, Anderson, Andersen (po Smith, v Smith & Nylund, 1997, 37-45)
- ❖ **cilj:** pomoč uporabnikom, da se premaknejo iz monologov, v katerih so obtičali, v bolj osvobajajoče dialoge; prizadevanje olajšati in spodbuditi dialoge uporabnikov z mnogimi različnimi notranjimi in zunanji pripovedmi oz. glasovi na način njihovega sožitja, torej brez nujnega povabila uporabnikom, da bolj scela stopijo v določeno naracijo

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 2

- **predpostavka:** v različnih odnosih in situacijah prikličemo mnoge različne "jaze" ali glasove (Pask, 1992: P-posameznike); dialoška SD zagotovi **varen prostor** za raziskovanje in razvrščanje teh glasov, tako da lahko uporabniki odgovorijo na bolj prožne in zadovoljive načine
- hermenevtični pristop razširi obstoječe konverzacije o tegobah uporabnikov na **novo, neoznačeno ozemlje**, kjer se dosedanji nesporazumi ali omejeno razumevanje, ki preprečujejo uspešno usklajevanje z drugimi, lahko razrešijo

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 3

- ljudje, soočeni s kompleksno in zapleteno interakcijo s sabo in drugimi, pogosto **konstruiramo poenostavljene** (skrajšane) **zgodbe**, ki nam olajšajo vsakdanje življenje; razvijamo predpostavke in sodbe o tem, kaj drugi mislijo, pričakujejo, si želijo itn.; **vidimo, kar pričakujemo, da bomo videli** (*Barnes: you see what you get and get what you see; von Foerster: see to act and act to see*); pogosto se naše predpostavke izkažejo za uporabne, včasih pa ne in takrat se razvijejo problemi, ki jih marsikdaj uspešno rešimo v pogajanjih z drugimi ali s spremembo notranjega dialoga

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 4

- ❖ kadar naše notranje in/ali zunanje konverzacije ne vodijo k razrešitvi nepovezanosti, nesporazumov in prizadetosti, pogosto **obtičimo** v neučinkovitih konverzacijskih oz. interpretativnih (miselnih, čustvenih, vedenjskih in/ali odnosnih) vzorcih=zgodbah o svojih problemih; v tej točki uporabniki običajno poiščejo psihosocialno pomoč (**sinergetski pojem ocene uporabnikovega stanja stabilnosti vzorcev=zgodb**)
- ❖ dialoški oz. hermenevtični SD zato **na začetku raziskuje** uporabnikove interne in eksterne konverzacije (tudi epistemološke predpostavke!!!) glede njegovega vstopa v delovni odnos pomoči⁵

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 5

- SD na začetku delovnega odnosa pomoči pogosto izrazi **radovednost** o tem, kakšne vrste pogovori (in s kom) ali misli so privedli do tega srečanja; na ta način se **uglašuje** z uporabnikom, spoznava njega in njegov življenjski svet, njegovo posebno "ekologijo idej", vzpostavlja osebni stik in sodelovalen, kompatibilen **delovni odnos**, preden začne vnašati morebitne nove perspektive (sinergetski pojem ustvarjanja primarnega konteksta stabilnosti in razlikovanja problemskih vzorcev=zgodb uporabnika)

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 6

- ❖ (sledijo dialoški/hermenevtični procesi, ki jih lahko opišemo s **sinergetskimi pojmi**, kot so: **razlikovanje problemskih vzorcev=zgodb**, njihovo destabiliziranje do simetrije in njena prekinitev kot porajanje zasnov za nove vzorce=zgodbe, naracije)
- s tem ko uporabniki pomagajo SD, da se orientira glede njihovega doživljanja sebe in drugih, se podoben proces dogaja tudi v uporabniškem sistemu, npr. družini, kjer se subtilno **porajajo spremembe v predpostavkah** posameznih članov glede drugih (npr. ob številnih krožnih oz. odnosnih vprašanjih)

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 7

- ker je SD soustvarila dovolj varno raziskovalno okolje, v katerem uporabniki lahko "izrečejo neizrečeno", se lažje **odprejo za perspektivo drugega** in začnejo **drugačen dialog** kot doslej
- idealno gledano, se vzdušje radovednosti, samorefleksije in dialoga na način **vzajemnega spoštovanja** prenese tudi na interakcije izven delovnega odnosa pomoči in v prihodnost
- vprašanje "**resnice ali laži**" uporabn. pripovedi ne sodi k dialoškemu oz. hermenevtičnemu (nobenemu narativnemu) pristopu pomoči

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 8

- ❖ primaren **fokus** SD je na tem, "**kako**" uporabniki pripovedujejo zgodbe (kateri zorni kot oz. perspektiva oz. glas), in manj na "kaj", torej na vsebini posamezne zgodbe; SD sprašuje vrsto na proces usmerjenih vprašanj, s katerimi se povečajo uporabnikove možnosti za novo, drugačno samorefleksijo in razumevanje drugih
- ideja "**procesa reflektiranja**" (Andersen, 1991), v katerem se uporabniki lahko premikajo nazaj in naprej s "položaja govorjenja" (zunanja konverzacija) v "položaj poslušanja" (notranja konverzacija), kot npr. v "reflektirajočem timu"

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 9

- ❖ dialoški/hermenevtični SD običajno uporabnikom prepuščajo **svobodo določanja teme** (dnevnega reda) posamezne seanse in s takšnim vprašanjem običajno začnejo srečanje (npr. "Kako bi želeli uporabiti to srečanje?")
- ❖ **"odprt prostor za razgovor"** in **"drža nevednosti"**
- ❖ pripovedovanje zgodbe kot "re-prezentacija doživetja" = "ponovno usedanjanje izkustva" = "konstruiranje zgodovine v sedanosti" (Andersonova in Goolishian, 1994)

DIALOG OZ. HERMENEVTIKA 10

- ❖ tako razvijajoč se in voden **generativni dialog** ima svoje lastno življenje, z nepredvidenimi zavoji in obrati; v njem vsi udeleženci, tudi socialna delavka, tvegajo, da se spremenijo
- dialoška oz. hermenevtična SD je še posebej pozorna za **nepričakovano**, za različne **novosti**, ki jih porodi tak (notranji in/ali zunanji) dialog; uporabnika povabi, da podrobneje razdela takšno (miselno, čustveno, vedenjsko in/ali odnosno) nenadno, pomenljivo novost (**sinergetski pojem prekinitve simetrije in stabiliziranja novonastalih vzorcev=zgodb**)₁

VAJA 3

- **Delo v parih:** psihosocialna pomoč z uporabo zgodbe
- 20 min pogovora ali dela v transu na dogovorjeno temo (želeni razplet) z uporabo zgodbe, ki jo je sogovornica, sogovornik povedal-a v okviru prve vaje
- 10 min refleksije izkušnje v paru
- 20 min poročanja in razprave v veliki skupini, vključno z refleksijo celotnega sklopa predavanj na temo pripovedovanja zgodb

EPISTEMOLOGIJA HIPNOZE

HIPNOZA KOT METODA ALI KOT KONTEKST (POGOJI, OKOLIŠČINE, VZDUŠJE, STANJE)? *(Bernard C. Gindes, 1964)*

“sugestivna metoda”

- enosmerno delovanje operatorja na subjekt
- operatorjev nadzor nad subjektom
- induciranje hipnotičnih pojavov, stanj ter njihovo izkoristenje za namene zdravljenja;
- vloga subjekta (pacienta, klienta, uporabnika) omejena na robotizirano odzivanje

(do 40-ih let 20. stoletja)

“kontekst, okoliščine, vzdušje, stanje”

- psihosocialna pomoč s povečanimi možnostmi za uspeh,
- omogočeno delovanje procesov, nujnih za vzpostavitev osebne integritete subjekta;
- subjekt (pacient, klient, uporabnik) v tej vlogi pridobi svojo identiteto, dostojanstvo, samospoštovanje (*zlasti z delom M. H. Ericksona*)

HIPNOZA V VSAKDANJEM ŽIVLJENJU - 1

pojavi vsakdanjega transa s fiksirano in absorbirano pozornostjo:

- trenutki premora, ko se oseba zagleda v prazno ali v nekaj (predmet, del telesa ...), pri čemer je očitno osredotočena navznoter, na notranje iskanje
- upočasni ali ustavi se utripanje vek
- telo otrpne, postane kataleptično

HIPNOZA V VSAK DANJEM ŽIVLJENJU - 2

- pomen pridruževanja sogovorniku v tem vzdušju,
- spodbujanje notranjega iskanja ("tako je", "dobro je", "nadaljujte s tem", "zanimivo, kajne?" ...), tudi z indirektnimi sugestijami za trans ("nekaj vas je prevzelo in če se vaše nezavedno strinja, da je to ugoden trenutek za vaš vstop v trans, boste odkrili, kako se vaše oči kar same zapirajo")

HIPNOZA KOT ZNANOST O INTERKOMUNIKACIJI - 1 (M. H. ERICKSON)

- "inter-komunikacija" - vsaj med dvema osebama; med nezavednim ene in nezavednim druge osebe; vodja tudi zavestno spremlja in usmerja to komunikacijo
- nezavedno kot metakomunikacija (odnosni vidik)
- krožna dejavnost - nezavedno operatorja utilizira, sproža, sledi, vodi, sodeluje z, se "pogovarja" z, interpretira ... nezavedne procese subjekta in obratno

HIPNOZA KOT ZNANOST O INTERKOMUNIKACIJI - 2

- komunikacija kot **razgovor** (*Pask, 1992*)
vključuje **element sporazuma, dogovora** -
proces-proizvod vzajemnega pogajanja,
dogovarjanja, zблиževanja, spoznavanja,
razvijanja razumevanja razumevanja ... -
naštete značilnosti veljajo tudi za hipnotično
komunikacijo med operatorjem in subjektom,
kjer velik del opisane komunikacije ne poteka
na način običajne zavestne pozornosti

HIPNOZA KOT ZNANOST O INTERKOMUNIKACIJI - 3

- vsaka komunikacija je **smiselna** v nekem kontekstu (*Bateson*); razlikovati, naučiti se, kako je neka komunikacija smiselna za uporabnika
- razvijamo situacijo psihosocialne pomoči, ki omogoča *"klientu uporabljati njegovo lastno mišljenje, njegovo lastno razumevanje, njegova lastna čustva na način, ki se najbolj ujema z njegovo shemo življenja"*

HIPNOZA KOT ZNANOST O INTERKOMUNIKACIJI - 4

- to je pogosto kontekst, v katerem lahko uporabnik **brez zavestnih interpretacij** opravi svoje interpretativno delo (dogovorjeni cilj psihosocialne pomoči) s svojimi lastnimi idejami, občutki in dejanji (*Erickson, po Barnesu, 1994, 203*)
- vsaka interakcija psihosocialne pomoči vsebuje elemente hipnoze, torej to velja tudi za kontekst socialnega dela

HIPNOZA KOT ZNANOST O INTERKOMUNIKACIJI - 5

- **učinkovita** interakcija psihosocialne pomoči deluje skozi **“indirektno”** komunikacijo, ki poteka hkrati na več ravneh;
 - komuniciramo bolj celostno, globinsko, s pogosto odsotnostjo zavestnega interpretiranja kot vmesnega člana
-
- aktivacija navidez pozabljenih, običajni zavestni refleksiji nedostopnih zdravilnih virov ter ustvarjalnih možnosti spremembe

HIPNOZA KOT ZNANOST O INTERKOMUNIKACIJI - 6

- **hipnoza** kot proces pomoči ljudem izkoristiti = **utilizirati** njihove mentalne (interpretativne) povezave, spomine in življenjske potenciale - izvirne, ustvarjalne notranje odgovore - da bi uresničili lastne oz. dogovorjene terapevtske cilje

METAFORI ZAVEDNO/NEZAVEDNO

1

- *razlikovanje zavednega in nezavednega za večjo **varnost** transa*
- ***omejenost** naših zavestnih stališč in vzorcev;*
- *večina ljudi ne izrabi niti 10% svojim mentalnih (interpretativnih) potencialov*
- *hipnotična komunikacija pomaga **razbiti omejitve** uporabnikovih utečenih **zavestnih stališč, vzorcev ... in osvoboditi** njegove **nezavedne potenciale** za reševanje problema*

METAFORI ZAVEDNO/NEZAVEDNO

2

- *pojem **zavedno** kot metafora za: razumevanje, intelektualno znanje, jezik, vednost, razlago, intelektualni spomin, zgodbo, vrednotenje, preteklost in prihodnost;*
- *pojem **nezavedno** kot metafora za: čustvo, intuicijo, doživetje, neposrednost, čudenje (Erickson & Rossi, 1976)*
- *zavedno in nezavedno, **dva ločena sistema**, ki se **povezujeta** kot v sestavljanke*

METAFORI ZAVEDNO/NEZAVEDNO

3

- *navezava na razlikovanje med levohemisferičnimi načini (jezikovni, racionalni, linearni, direktni, logični načini, sekundarni proces mišljenja) in desnohemisferičnimi načini (spontani, zaznavno estetski, kinestetični, sintetični, paralogični načini - Bogen, 1969, sanje, sanjarjenje, trans, primarni proces mišljenja)*

(Rossi, 1976)

METAFORI ZAVEDNO/NEZAVEDNO

4

- namesto dualističnih metafor zavedno / nezavedno: različni **redi, načini (modalitete) interpretativne (mentalne) aktivnosti**, ki se rekurzivno vlagajo eni v druge, (lesene ruske babuške ali kitajske škatle)

(Barnes, 1994)

METAFORI ZAVEDNO/NEZAVEDNO

5

- na določenih rekurzivnih ravneh naše interpretacije **niso dostopne refleksiji** običajne zavestne pozornosti, obenem je njihova **kompleksnost večja** od kompleksnosti interpretacij, ki so dostopne refleksiji naše običajne zavestne pozornosti
- Milton H. Erickson. *My Voice Will Go with You (The teaching tales of Milton H. Erickson)*. 1982.

■ ZABLODELI KONJ

... Povedal nam je zgodbo o konju, ki je zablodil na dvorišče njegove družine, iz časa, ko je bil še mladenič. Konj ni imel nobenih razpoznavnih oznak. Erickson se je ponudil, da vrne konja njegovim lastnikom. Da bi to izpolnil, se je preprosto povzpel na konja, ga povedel do ceste in konju prepustil odločitev, v katero smer želi iti. Posredoval je samo takrat, ko je konj zapustil cesto, da bi se napasel ali zablodil v polju. Ko je konj končno prispel do dvorišča sosedu, več milj vzdolž ceste, je sosed vprašal Ericksona: "Kako si vedel, da konj prihaja od tod in da je naš konj?"

Erickson je rekel: "*Jaz nisem vedel - toda konj je vedel. Vse, kar sem storil, je, da mu nisem pustil s ceste.*"

■ LAHNI SNEG

V vasi Lowell, v državi Wisconsin, je snežilo prvič v tisti jeseni na 12. novembra, malo pred četrto uro popoldne. In ta fantič na tretjem stolu, v tretji vrsti stolov, je sedel prav ob oknu, in se spraševal: Kako dolgo se bom tega spominjal?

Spraševal sem se ...

Vedel sem natančno ... Vedel sem, da je bil 12. november, leta 1912. Bil je prav lahen sneg.

■ GOVORIL BO

Mnogo ljudi je skrbelo, ker sem bil štiri leta star in nisem govoril, in sem imel sestro dve leti mlajšo od mene, ki je govorila in še vedno govori, a ni še nič povedala. In mnogi ljudje so bili obupani, ker sem bil štiri leta star deček, ki ni mogel govoriti.

Moja mama je rekla, tolažilno: "Ko bo prišel čas, bo govoril."

POKAZATELJI RAZVOJA TRANSA 1

- upočasnitev dihanja
- upočasnitev pulza
- ekonomičnost gibanja (značilni so bolj počasni, skrajšani, rahli gibi; kadar gre za nekaj pomembnega, so gibi ponavljajoči, kontinuirani in ne le posamični - običajno se gibi nadaljujejo, dokler terapevt na nek način ne potrdi, da jih razume)
- uravnotežena toničnost (katalepsija)
- spremenjena kakovost glasu (zaradi spremenjenega mišičnega tonusa klient govori kot avtomat ali zelo oddaljen glas)
- pomanjkanje telesnega gibanja
- spremembe in zaprtje oči
- zenične spremembe
- zglajene obrazne poteze
- upočasnitev refleksov požiranja in utripanja (mežikanja)
- čutne, mišične in telesne spremembe
- upočasnitev in izguba refleksa utripanja
- možen izraz presenečenja na obrazu (npr. pri klientu z odporom)
- udobje, sproščenost
- občutje oddaljenosti

POKAZATELJI RAZVOJA TRANSA 2

- dobro počutje po transu
- odzivna pozornost
- dobesednost (dobesedno razumevanje)
- doživljanje stika z notranjo resničnostjo
- "objektivno" in brezosebno mišljenje
- avtonomno mišljenje
- samodejni hipnotični pojavi:
 - amnezija
 - regresija
 - anestezija
 - katalepsija
 - "izkrivljeno" doživetje časa itn.
- časovno zaostajanje v motoričnem in konceptualnem vedenju
- doživetje spremenjenega vidnega polja in pogleda - strmeč, meglen, oddaljen, odsoten pogled*

* *Weitzenhoffer (1971) razlaga strmeč pogled v transu kot posledico zmanjšanja števila utripov vek ob upadlem številu spontanih, naključnih saksadičnih premikov očesnega zrkla. Drugi raziskovalci poročajo še o spremembah v barvi ozadja, tunelni zaznavi in drugih zaznavnih "popačenjih", iluzijah, učinku zabrisanosti, očitnem zmanjšanju osvetljenosti, o tenčici pred očmi, sivini prek vidnega polja ipd.*

OD-STANJA-ODVISNO UČENJE, SPOMIN & VEDENJE 1

- “V kolikor izkustvo nastane iz povezanosti ali spojitve določenega stanja ali ravni vzburjenosti z določeno simbolično interpretacijo tega vzburjenja, je izkustvo na-stanje-vezano; tako ga je mogoče izzvati bodisi s povzročitvijo določene ravni vzburjenja ali s prezentacijo nekega simbola njegove interpretacije, kot na primer podobe, melodije ali okusa.”

(Fischer 1971)

OD-STANJA-ODVISNO U, S & V 2

- Vežanost-na-stanje kot temeljna značilnost vsega fenomenološkega izkustva. Neprekinjenost človekovega običajnega stanja zavesti je zgolj navidezna in jo omogočajo "navajene oblike od-stanja-odvisnih spominov, asociacij in obnašanja". Ustvarjalni trenutki kot primeri prekinitve teh navajenih oblik v sanjah, znanstveni in umetniški kreativnosti, a tudi v vsakdanjem življenju. (Rossi 1972/1985)
- Eksperimentalni dokazi za od-stanja-odvisno učenje, spomin in vedenje

OD-STANJA-ODVISNO U, S & V 3

- Ob vsakem stiku z blokirano, na-stanje-vezano informacijo prihaja do možnosti novega preverjanja, preurejanja, preokvirjanja in preoblikovanja danega problema tako, da ga bo mogoče rešiti.
- Spomin ne deluje kot magnetofon, ki zvesto posname vse, kar se človek nauči. Spomin je vedno proces konstrukcije, kjer "sintetiziramo novo subjektivno izkušnjo vsakokrat, ko se spominjamo preteklega dogodka" (Rossi 1986).

OD-STANJA-ODVISNO U, S & V 4

- Raziskave stresa (pionir fiziolog Selye, GAS – sindrom splošne fiziološke prilagoditve na različne stresorje) in psihosomatike (pionir psihiater in hipnoterapevt M. H. Erickson, “hkratni pojavi” – psihološko različni odgovori, ki se pojavljajo hkrati s fiziološkimi odzivi na isti stresor) v drugi pol. 20.st.
- Ti pojavi niso načrtno hipnotično izzvani, temveč so izraz posameznikovih posebnih življenjskih izkušenj.
- Hipnoterapija M.H.E. se opira na posameznikove lastne ustvarjalne vire, na naravna sredstva samozdravljenja, kakršno je določeno na-stanje-vezano znanje te osebe, ki ji lahko omogoči prijetno, “zdravilno” terapevtsko izkušnjo

UČINEK PLACEBA

- Vpliv pozitivnih predstav in pričakovanj uspešnega, zdravilnega delovanja določenega zdravila
- "zavrženi temelj psihofizičnega zdravljenja" (Rossi 1986)
- Študija učinkovitosti analgetikov je pokazala konstantni 55% učinek placeba za vsa uporabljena zdravila proti bolečini (Evans 1985)
- Ob primernih okoliščinah medicinsko nedejavni placebo vzbudi zaupanje in pozitivno pričakovanje na psihološki ravni, kar sproži psihofizične procese zdravljenja.

KIBERNETIKA IN SINERGETIKA RAZGOVORA

PET AKSIOMOV KOMUNICIRANJA

(Watzlawick, Beavin in Jackson, 1967)

- **NE MOREMO NE KOMUNICIRATI**
- **VSEBINSKI IN ODNOSNI VIDIK
KOMUNICIRANJA**
- **PUNKTUIRANJE ZAPOREDJA
DOGODKOV**
- **DIGITALNO IN ANALOGNO
KOMUNICIRANJE**
- **SIMETRIČNA IN KOMPLEMENTARNA
INTERAKCIJA**

EPISTEMOLOGIJA KOMUNIKACIJE

<u>informacijska t.</u>		<u>kibernetika II. r.</u>
sporočati	KOMUNICIRATI	deliti, zediniti se, biti udeležen
prenos in transformacija signalov od oddajnika do prejemnika		(po)delitev konceptov, jezikovnih navad, pravil, običajev
točnost, verodostojnost		dogovor, sporazum

EPISTEMOLOGIJA KOMUNIKACIJE

	KOMUNICIRATI	
INFO=fiksna enota sporočanja, potuje (šumi!) po komun. kanalu od oddajnika do prejemnika	<i>Bateson</i> →	INFO= (potencialna) razlika, ki v prejemniku oz. interpretu povzroči (učinkovito) razliko
pomen info je zaobsežen v njej sami		pomen info je izraz, konstrukcija interpreta
<u>informacijska t.;</u> <u>objektivizem</u>		<u>kibernetika II. r.;</u> <u>konstruktivizem</u> ₉₂

KOMUNIKACIJA & KONVERZACIJA

- KOMUNIKACIJA, KOMUNICIRATI = deliti, imeti skupno, biti v odnosu, ki ga določata prenos dražljajev in vzbuditev odgovorov
- KONVERZACIJA, RAZGOVOR (Pask, 1992) = podeljevanje osebnih interpretacij skupnih tem razgovora, proces, ki vodi smeri
 - razvijanja novosti (v osebnih interpretacijah, v sporazumih)
 - ob ohranjanju medsebojnih (interpretativnih) razlik

KOMUNIKACIJA & KONVERZACIJA

- vsaka komunikacija \neq konverzacija
- vsaka konverzacija vsebuje elemente komunikacije
- konverzacija = *“naravni jezik v dejanju – proces, v katerem uporabljamo jezik, da bi napravili sebe in svet razumljivega eden drugemu”*

(Pask, Gregory, 1986: 204)

KOMUNIKACIJA & KONVERZACIJA

- **komunikacija ni nujno konverzacija:** *možni kriterij je stopnja bližine oz. oddaljenosti v skupnosti (togetherness):*
 - *preveč skupnosti lahko zavira razgovor (hiša za dve generaciji)*
 - *kadar je preveč skupnosti, lahko komunikacija učinkuje bolj kot mehanizem osamitve kot pa sredstvo dialoga (družina ob TV)*
 - *premalo razvidne skupnosti lahko pospešuje uniformno nadomestno skupnost (vožnja v službo, šolo)*

(Pask, 1980)

KIBERNETIKA SOCIALNEGA DELA - UČINKOVITA DIALOŠKA PRAKSA

**metoda
hermenevtike**

socialno delo = razgovor

predmet

**je način komuniciranja, v katerem
sogovorniki z rekurzivnim izmenjavanjem
in podeljevanjem svojih interpretacij**

**1. bogatijo svoje interpretacije
in razvijajo nove**

**2. sklepajo dogovore o
skupnih interpretacijah**

**vrednost in
estetika**

**3. ohranjajo svojo medosebno
interpretativno različnost**

**Pask 1992
CT - IAT**

KONVERZACIJA - 1

- **rekurzivna izmenjava** osebnih interpretacij teme razgovora (tarčnih oz. ciljnih konceptov), *ko intenzivno preverjamo svoje razumevanje sogovornikovega razumevanja (povzemamo, sprašujemo, vključujemo osebne idr. zgodbe),*
- kar vodi do **novosti**, kot sta razvoj in obogatitev osebnih interpretacij teme razgovora in
- morebitna sklenitev **sporazuma** oz. **dogovora** glede neke interpretacije teme razgovora,
- pri tem pa sogovorniki ohranjajo medsebojno interpretativno **različnosti** *(Pask, 1992)*₃₇

KONVERZACIJA - 2

- **rekurzivni razvoj** osebnih interpretacij skozi razgovor, skozi proces dogovarjanja
- do določenega **sporazuma** (strinjanje, strinjanje o nestrinjanju, nova skupna interpretacija),
- ob **izčiščevanju** osebnega pomena interpretacije

KONVERZACIJA - 3

- (medosebni interpretativni) **konflikt** kot neogibno izhodišče in pogoj za začetek razgovora
- **začetek** (uporabnik se obrne na SD ali se znajde v interakciji SD) in **konec** razgovora (uporabnik uresniči dogovorjeni cilj)
- konverzacija je **kinematična**, interakcija (komunikacija) je **kinetična**

SOUSTVARJANJE KONTEKSTA ZA RAZVOJ SPREMEMB V SMERI ŽELENEGA RAZPLETA PROBLEMA 1

- *udejanjanje kibernetike (hermenevtične) epistemologije opazovanja in ravnanja*
- *dogovor o sodelovanju v delovnem odnosu in dogovor o izvirnem delovnem projektu podpore in pomoči*
- *skupno dogovarjanje želenega razpleta problema*
- *preverjanje epistemoloških predpostavk U in SD*
- *uporaba metodičnih načel systemskega SD*

2

- *pridruževanje uporabniku:*
 - *uporaba uporabnikovega osebnega jezika razumevanja in ravnanja (utilizacija)*
 - *vzpostavljanje neposrednega stika s klientom z a. zrcaljenjem telesnih gibov, glasu, izraza obraza, kretenj, dihanja klienta in z b. usklajevanjem s primarnim zaznavnim načinom uporabnika prek uporabe njegovih zaznavnih metafor*
- *odprtost za preizkušanje reda spremembe, potrebne za rešitev problema*
- *perspektiva in leksikon moči*

3

- ***preokvirjanje uporabnikovih neučinkovitih (paradoksalnih) vzorcev reševanja problema:***
 - *osebno, konkretno, tukaj in zdaj*
 - *od zakaj h kako, od problema k rešitvi, od preteklosti v prihodnost, od nemoči k moči*
 - *uporaba paradoksa (predpisovanje simptoma)*
 - *prestruktur. problema&rešitve v času&prostoru*
 - *pripovedovanje zgodb, pravljic, analogij, metafor, šal*
 - *vprašanje čudeža, vprašanje smisla, vprašanje izjeme*

4

- *oblikovanje načrta uresničljivih (majhnih) korakov za sprožanje ustreznih sprememb*
- *prispevanje k stabilizaciji nastalih sprememb – ekološka vednost*
- *razvidna uporaba povratnih informacij vseh udeleženi v problemu in rešitvi*
- *večkratno preverjanje dogovora glede zelenega razpleta problema in njegovega dosedanjega uresničevanja (jačanje, pohvale, spodbude)*
- ***uresničevanje kibernetске opredelitve in hermenevtične metode razgovora***

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 1: KRITERIJI USPEŠNOSTI IN UČINKOVITOSTI RAZGOVORA

1. SESTAVINE RAZGOVORA

- ❖ **vprašanja in odgovori**
 - *oblika:*
 - *vprašanje odprtega tipa - odgovor odprtega tipa*
 - *da/ne vprašanje (ali?) - da/ne odgovor*
 - *retorično vprašanje - odgovor na retorično vprašanje*
 - *odgovor sugerirajoče vprašanje - odgovor na odgovor sugerirajoče vprašanje*

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 2

■ *vsebina:*

- v **preteklost** usmerjeno *vprašanje – odg.*
- v **sedanjost** usmerjeno *vprašanje - odgovor*
- v **prihodnost** usmerjeno *vprašanje – odg.*
- v **problem** usmerjeno *vprašanje - odgovor*
- v **rešitev** usmerjeno *vprašanje - odgovor*
- k **virom nemoči** usmerj. *vpraš. – odg.*
- k **virom moči** usmerj. *vpraš. – odg.*
- v "**zakaj**" usmerjeno *vprašanje - odgovor*
- v "**kako, kaj**" usmerjeno *vprašanje – odg.*
- **feedback** *vprašanje, preverjanje – odg.*

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 3

- *specifična preokvirjajoča vprašanja:*
 - krožno vprašanje
 - vprašanje izjeme
 - spodbujajoče, podpirajoče vprašanje
 - humorno vprašanje
 - vprašanje s pomočjo lestvice
 - vprašanje smisla
 - "več o tem" vprašanje
 - vprašanje čudeža
 - "bolj konkretno" vprašanje
 - vprašanje terapevtske dvojne vezi

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 4

- **trditve, izjave**
 - **povzemanje**, parafraziranje, rekapitulacija
 - **konkretna, osebna** trditev, izjava - **abstraktna, splošna** trditev, izjava
 - trditev, izjava s položaja **eksperta** (vedočega) ali **učitelja** (poučevanje)
 - trditev, izjava kot **hipoteza**
- **ukazi in pokoravanja**

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 5

2. PROIZVODI RAZGOVORA

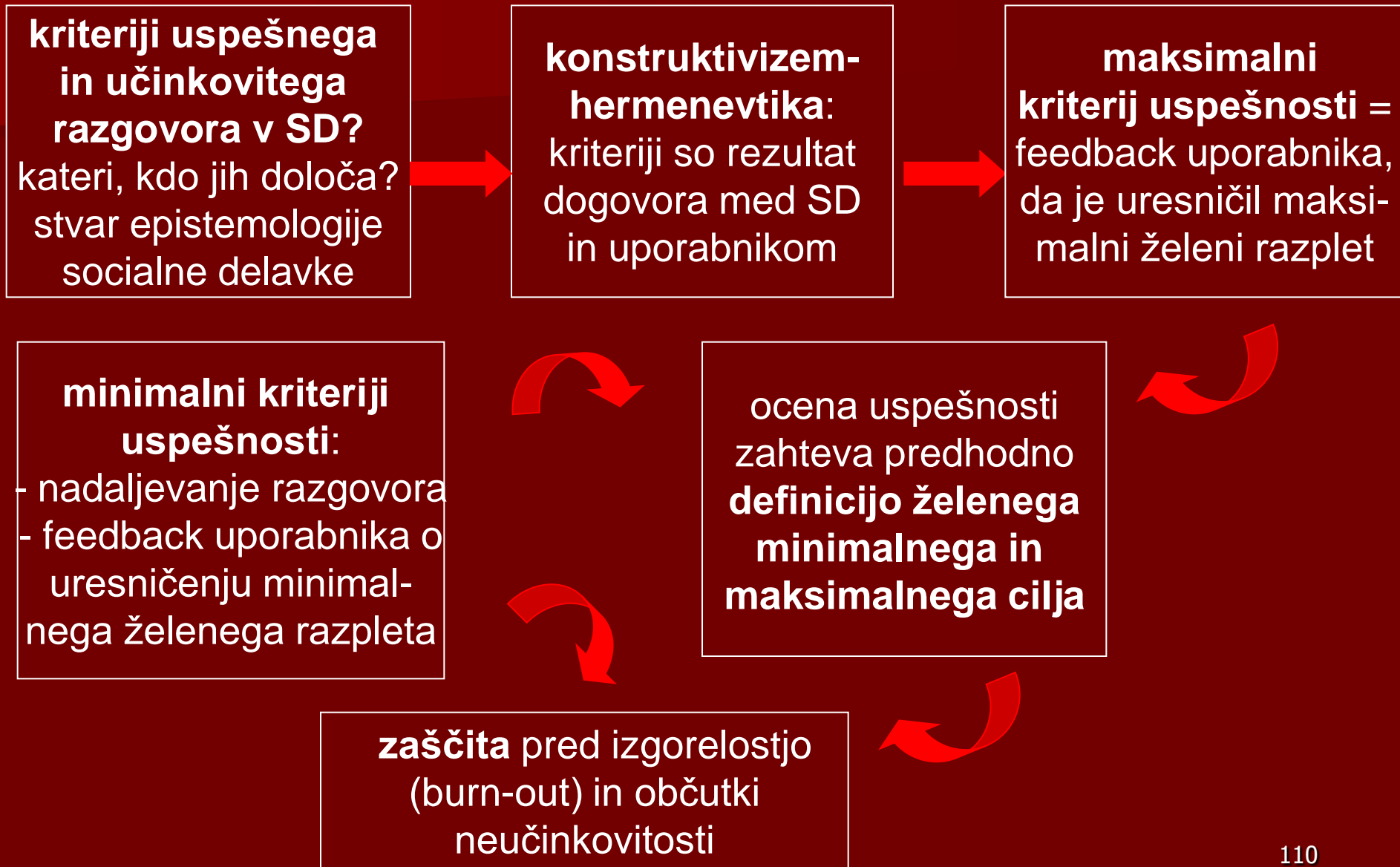
- novost: nov koncept, doživetje, vzorec, novo razumevanje, vedenje, nova interpretacija, izkušnja, puntuacija, navada
- dogovor, sporazum:
 - strinjanje
 - sporazum o nestrinjanju
 - nova skupna interpretacija, analogija

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 6

3. ZNAKI REKURZIVNEGA RAZVOJA RAZGOVORA

- svetovalcina interpretacija koncepta $S(K)$
- klientova interpretacija koncepta $KI(K)$
- svetovalcina interpretacija klientove interpretacije koncepta $S(KI(K))$
- klientova interpretacija svetovalcine interpretacije koncepta $KI(S(K))$
- svetovalcina interpretacija klientove interpretacije svoje interpretacije koncepta $S(KI(S(K)))$
- klientova interpretacija svetovalcine interpretacije svoje interpretacije koncepta $KI(S(KI(K)))$

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 7

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 8

rekurzivni redi interpretacij

ciljni (tarčni) koncept T	interpretacija osebe A	interpretacija osebe B
1.rekurzivni red	$A(T)$	$B(T)$
2.rekurzivni red	$A(B(T))$	$B(A(T))$
3.rekurzivni red	$A(B(A(T)))$	$B(A(B(T)))$

MIKRODINAMIKA RAZGOVORA 9

komunikacijski vozli 1

- ! proizvodnja možnih »**vozlov**« oz. nesporazumov v komunikaciji, kadar ta nima značilnosti konverzacije = kadar sogovorniki **ne preverjajo svojega razumevanje razumevanja drugega**

(Laing)

R. D. Laing: VOZLI

1

Igrajo igro. Igrajo, da ne igrajo igre.
Če jim pokažem, da igrajo,
bom prelomil pravila in me bodo
kaznovali. Moram igrati njihovo igro,
kako ne vidim, da vidim igro.

Laing 1970: 1

- Naša dolžnost je vzgojiti naše otroke tako, da nas bodo ljubili, častili in ubogali. Če nas ne, jih moramo kaznovati, sicer ne bomo opravljali svoje dolžnosti.
- Če odrastejo tako, da nas ljubijo, častijo in ubogajo, smo blagoslovljeni, ker smo jih ustrezno vzgojili.
- Če odrastejo, ne da bi nas ljubili, častili in ubogali, smo jih vzgojili ustrezno ali pa ne: če smo jih, potem mora biti nekaj narobe z njimi.
Če jih nismo, mora biti nekaj narobe z nami.

- Sin bi moral spoštovati svojega očeta
Ne bi se ga smelo učiti spoštovati očeta
To je nekaj, kar je naravno
Kakorkoli že, tako sem sam vzgojil svojega sina
- Seveda bi moral biti oče vreden spoštovanja
Lahko zapravi sinovo spoštovanje
Upam pa, da me bo sin spoštoval, če ne zaradi drugega, vsaj zato, ker sem mu dal svobodo, da me spoštuje ali pa ne.

3

Če ne vem, da ne vem,

mislím, da vem.

Če ne vem, da vem,

mislím, da ne vem.

Laing 1970: 55

Jaka lahko vidi, da vidi,
 česar Jana ne more videti,
in da Jana ne more videti,
 da Jana ne more videti

Jaka lahko vidi, da vidi,
 česar Jana ne more videti,
toda Jaka ne more videti,
 da Jana ne more videti,
 da Jana tega ne more videti

Jaka se boji Jane
Jana se boji Jaka

4

Jaka se bolj boji Jane,
če (Jaka) misli,
da Jana misli,
da se Jaka boji Jane

Jana se bolj boji Jaka,
če (Jana) misli,
da Jaka misli,
da se Jana boji Jaka

Ker se Jaka boji,
da bo Jana mislila,
da se Jaka boji,

se Jaka pretvarja,
da se (Jaka) ne boji Jane,
tako da se bo Jana bolj
bala Jaka

in ker se Jana boji,
da bo Jaka mislil,
da se Jana boji,
se Jana pretvarja,
da se (Jana) ne boji Jaka

Torej

Jaka poskuša preplašiti Jano,
tako da se Jane ne boji,
in Jana poskuša preplašiti Jaka,
tako da se Jaka ne boji

Laing 1970: 77

komunikacijski vozli 2

<p>T1 = ❤️ jesti perutnič. T2 = ❤️ peči perutnič.</p>	<p>interpretacija Boruta (B)</p>	<p>interpretacija Anite (A)</p>
<p>1.rekurzivni red</p>	<p>Borut ne❤️ peče perutničke. B(T1)</p>	<p>Anita ne❤️ je perutničke. A(T2)</p>
<p>2.rekurzivni red</p>	<p>Borut misli, da Anita ❤️ je perutničke (zato jih še naprej peče). B(A(T1))</p>	<p>Anita misli, da Borut ❤️ peče perutničke (zato jih še naprej je). A(B(T2))</p>

komunikacijski vozli 3

<i>T = zavedanje, da B vara A</i>	<i>interpretacija Boruta (B)</i>	<i>interpretacija Anite (A)</i>
1.rekurzivni red	(Borut seveda ve, da vara Anito.) B(T)	Anita ve, da jo Borut vara. A(T)
2.rekurzivni red	Borut ve, da Anita ve, da jo vara. B(A(T))	(Anita seveda ve, da Borut ve, da jo vara.) A(B(T))
3.rekurzivni red	(Borut seveda ve, da Anita ve, da on ve, da jo vara.) B(A(B(T)))	Anita ve, da Borut ve, da ona ve, da jo vara. A(B(A(T)))

NOTRANJI RAZGOVOR

NOTRANJI RAZGOVOR 1

- **notranji razgovor ali dialog** - razgovor med različnimi psihosocialnimi individuacijami »znotraj« osebe
- **primeri notranjega razgovora**
 - na način konceptualizacije in način mišljenja:
 - miselno nereflektirano, mehanično ponavljanje neke interpretacije
 - nepovezane misli, občutki, dnevne sanjarije, fantazije, dremavost, mnenja, teorije, sodbe o mislih in občutkih, sodbe o sodbah ...
 - neprekinjena notranja konverzacija, redko namerno reflektirana

NOTRANJI RAZGOVOR 2

- krožna povezanost, komplementarnost **osebno in družbeno dogovorjene resničnosti**, kar prispeva k njuni **stabilnosti**
- **dvojna funkcija notranjega razgovora:**
 - **vzpostavljanje in ohranjanje** stabilne osebne resničnosti, zagotavljanje **psihosocialnega preživetja, samoohranitve**
 - **spreminjanje** (destabiliziranje) **in povečanje kompleksnosti** osebne resničnosti, zagotavljanje **psihosocialnega preživetja** nekega drugega rekurzivnega reda interpretiranja

NOTRANJJI RAZGOVOR 3

- **uporabnost** koncepta **notranjega razgovora za razgovor** v interakciji psihosocialne pomoči – sprememba in stabilizacija vzorcev interpretiranja
- **teoretični in hermenevtični pristop**

NOTRANJI RAZGOVOR 4

- **tradicionalni sistemi znanja**
hinduizem, budizem, taoizem, zen budizem, sufizem, indijanstvo ...
- ❖ **osebna (razlikovana) resničnost**
(hinduistični »atman«, budistični »dharmakaja« v takšnosti, indijanski »tonal«) kot funkcija posameznikovega določenega načina **razlikovanja**, spoznavanja (beljenja) neznanega (črnega), opisovanja oz. interpretiranja razlikovanj
- ❖ **nespoznatna (nerazlikovana) Resničnost**
(hindu. »brahman«, budistični »bodhi«, taoistični »tao«, indijanski »nagual«) kot funkcija (in cilj, vizija) posameznikovega **nerazlikovanja**, zavestnega, celostnega, neizrekljivega doživetja kompleksnosti, kasneje opisovane z metaforami

NOTRANJI RAZGOVOR 5

- **Namen uporabe: prekinitev** ustaljenega značilnega, posamezniku lastnega **obrazca interpretiranja**, kognitivnega »preračunavanja« stabilne osebne resničnosti
- budistična »nirvana« – preneh. kroženja uma,
- taostična »vu-hsin« – ne-kognicija,
- zenovski ne-um ali praznina, sufijsko stanje zrcala,
- indijanska prekinitev notranjega dialoga, notranja tišina, zaustavljanje sveta

NOTRANJI RAZGOVOR 6

- **postopki** za doseganje tega cilja (*Naranjo, 1973*):
 - **pot oblik** (osredotočenost na nekaj, kar interpretiramo kot »zunanji predmet«)
 - **pot izraza** (osredotočenost na nekaj, kar interpretiramo kot »notranje duševno dogajanje«)
 - **negativna ali srednja pot** (čimbolj neusmerjena in nereflektirana pozornost, za-zen, preplavljenost z vtisi)
- **razlika oz. sprememba** ustaljene, stabilne osebne resničnosti v interakciji psihosocialne pomoči in v tradicionalnih sistemih znanja

O NETRIVIALNOSTI IN ENTROPIJI

TRIVIALNOST IN NETRIVIALNOST

- **vzrok/operator/učinek** kot **klasična triada** **pojasnjevanja** v filozofiji in znanosti, kriterij "objektivnega" raziskovanja
 - nižja premisa/višja premisa/logični sklep
 - vzrok/zakoni narave/učinek
 - neodvisna sprem./funkcija/odvisna sprem.: $x/f/y$
 - input/operacija/output
 - dražljaj/črna škatla/reakcija
 - motiv/osebnost/vedenje

TRIVIALNI / NETRIVIALNI SISTEMI

trivialni sistem (stroj)

z enim in istim

notranjim stanjem:

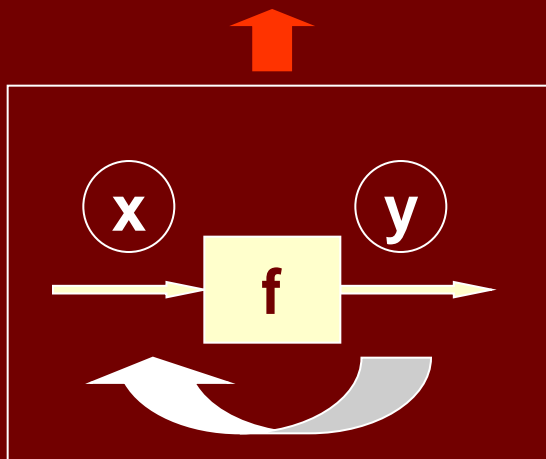
1. sintetična določljivost
2. analitična določljivost
3. neodvisnost od lastne zgod.
4. napovedljivost

netrivialni sistem (stroj)

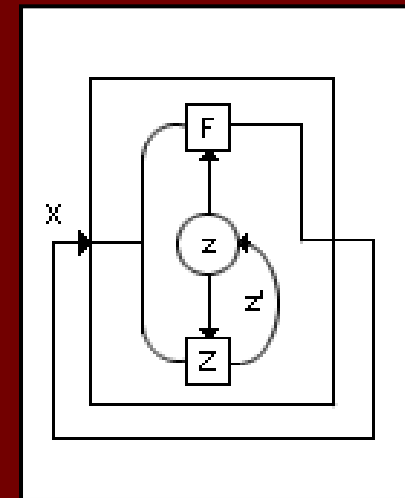
z velikim številom

notranjih stanj:

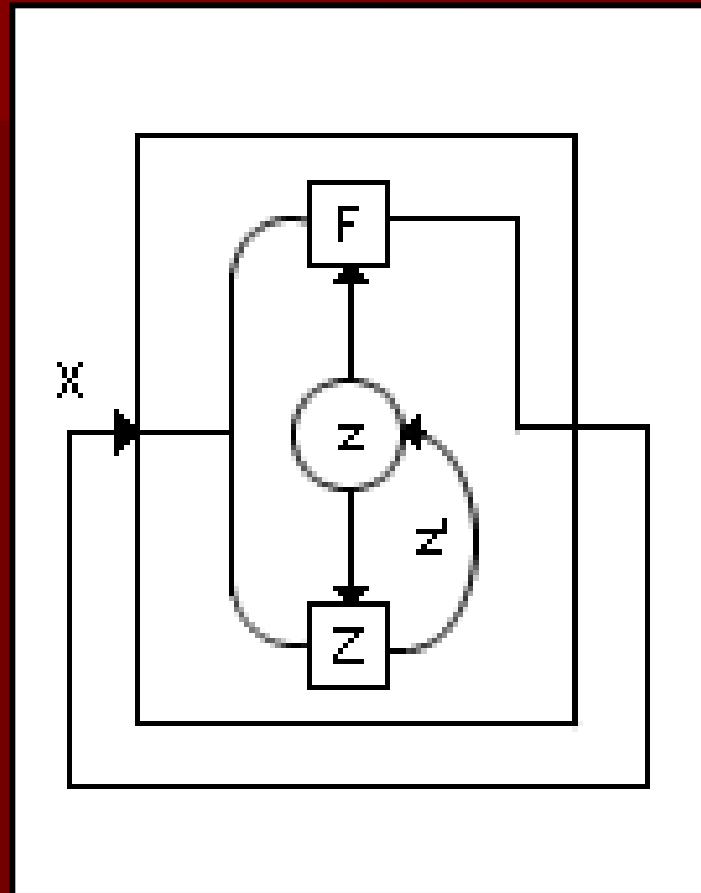
1. sintetična določljivost
2. analitična nedoločljivost
3. odvisnost od lastne zgod.
4. nenapovedljivost

H. von Foerster,
1991

NETRIVIALNI SISTEM

**vsi sistemi z več notranjih stanj so netrivialni stroji,
katerih rekurzivno delovanje je kognitivno
(samo)preračunavanje (interpretiranje)**

TRIVIALNI / NETRIVIALNI SISTEMI

**običajne
strategije ravnanja
z netrivialnimi sistemi:**

**1. nevednost –
ignoriranje problema**

**2. banaliziranje,
trivializiranje problema**

**3. razvijanje
epistemologije netrivialnosti**

**konstruktivistični
etični imperativ:**

***“Vedno bom ravnal-a
tako, da bom
povečeval-a
celotno število
svojih izbir!”***

**v dialogu / dogovoru
s tistimi, ki se jih
moje izbire tičejo**

**H. von Foerster,
1991**

EPISTEMOLOŠKA ANALIZA IN RAZVIJANJE EPISTEMOLOGIJE NETRIVIALNOSTI

Tabela: Več redov epistemološke analize

(Bateson 1979 – Keeney 1985)

O ENTROPIJI 1

- **zavestni udeleženec** namesto ločenega, "objektivnega" opazovalca v **kvantni fiziki**

- **Maxwellova** molekularna interpretacija Drugega zakona termodinamike (**entropija**) - **prvi primer** eksplicitnega vstopa **lastnosti opazovalca-udeleženega** **akterja** v fizikalni zakon

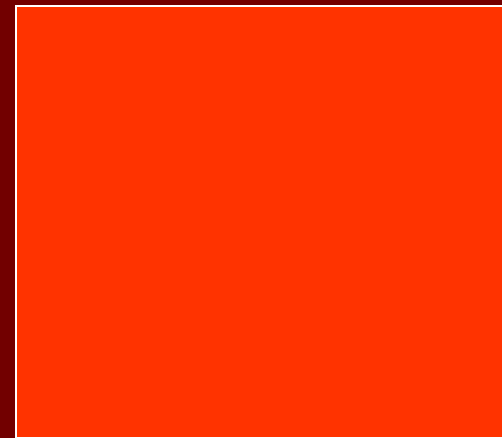
MAXWELLOV DEMON 1

mrzle molekule

vroče molekule

hladilnik

pečica

primer določene organiziranosti sistema,
vzorca, obrazca reda

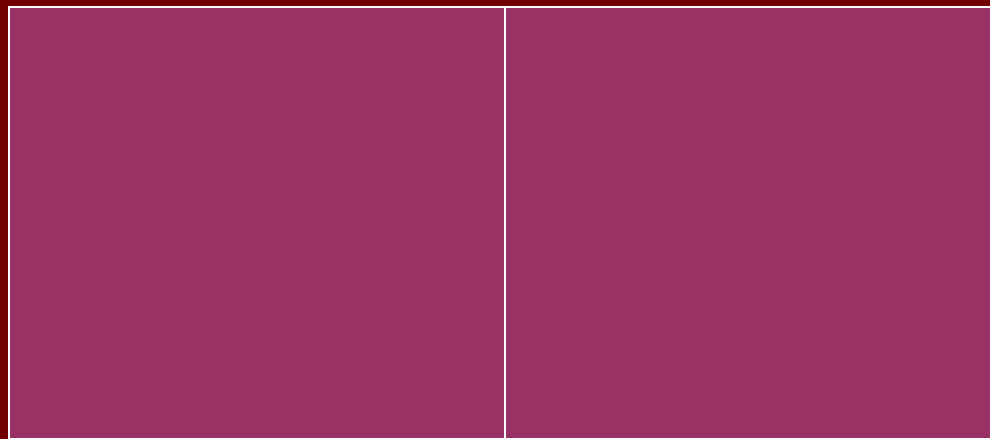
MAXWELLOV DEMON 2

mrzle molekule

vroče molekule

hladilnik

pečica

izenačenje (fuzija) temperature –
2. zakon termodinamike

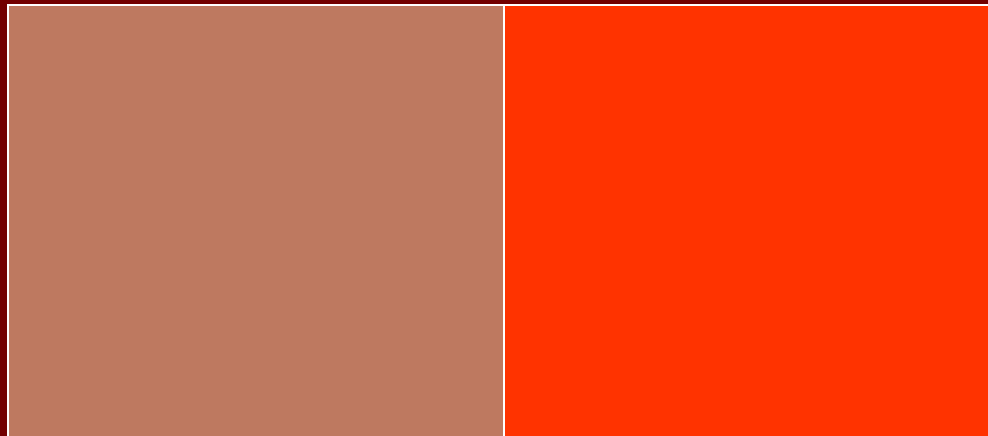
MAXWELLOV DEMON 3

mrzle, počasne molekule / vroče, hitre molekule

hladilnik pečica

razlikujem počasne molekule od hitrih in jih vračam v njihov primarni kontejner ter s tem vzdržujem red

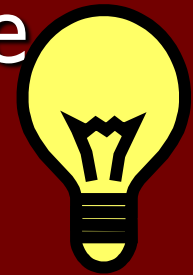

lokalno kršenje 2. zakona o termodinamiki ₃

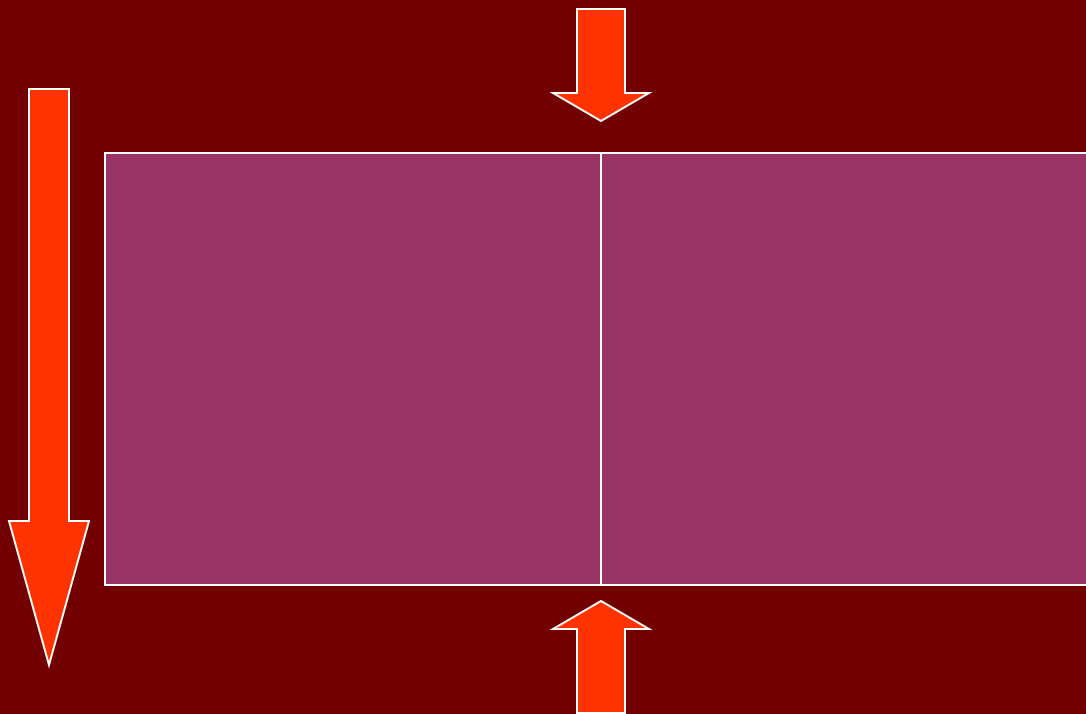
MAXWELLOV DEMON 4

mrzle molekule / vroče molekule

vendar ob iztrošeni energiji žarnice

dezor-
gani-
zacija,
entro-
pija

izenačenje (fuzija) temperaturnih razlik,
demon izgubi sposobnost razlikovanja (konfuzija)

O ENTROPIJI 2

- **Maxwellov demon** s sposobnostjo (zavestnega) razlikovanja:
 - kot metafora **regulatornega procesa** na način **kognitivnega (samo)preračunavanja (interpretiranja) in samoorganiziranja** - v netrivialnem sistemu;
 - kot metafora **notranjih stanj** v netrivialnem sistemu;
 - kot metafora **notranjega razgovora** v udeleženem akterju (P- individuaciji)

O ENTROPIJI 3

- zmožnost **razlikovanja** in **samoorganiziranja** kot podlaga **razgovoru**:
 - konverzacijo vzpostavimo s podelitvijo in ohranjanjem razlikovanj,
 - hkrati pa konverzacija sproži, ustvarja, razvija nova razlikovanja
- povezava konceptov **entropije, razlikovanja** in **razgovora**
 - v kontekstu vzdrževanja **življenja**
 - ter doseganja in razvijanja medsebojnega **razumevanja**
(*Pask - von Foerster*)

ULOVITI NEULOVljivo 1

- **ulovljivost neulovljivega netrivialnega sistema kot**
 - **uzretje značilnega, lastnega vedenja sistema,**
 - **kadar zapremo njegovo delovanje v zanko samoproizvajanja**

Tabela 1: transformacija $y=f(x)$

x	y
A	1
B	2
C	3

**SINERGETIKA – SODOBNA
TRANSDISCIPLINARNA
ZNANOST O
SAMOORGANIZIRAJOČIH
SYSTEMIH**

MREŽA ŽIVLJENJA

vzorci življenja so oblikovani na način mreže z naslednjimi značilnostmi:

- **nelinearnost** (vsesmerno širjenje na način ...)
- **povratnih vezav** (ki omogočajo ...)
- **samouravnavanje** (kar sproži samoorganiziranje mreže)

Capra 1998

OPREDELITVE SO

- *spontano nastajanje reda v vedenju sistema*
- *spontano porajanje novih struktur in oblik vedenja v odprtih sistemih, ki so daleč od ravnovesja*

(Haken 2006 ,Capra 1998)

- SO se dogaja v odprtih sistemih, ki so odvisni od t.i. zunanjih nadzornih parametrov (in ki so daleč od termičnega ravnotežja) – sistemov v (termičnem) ravnovesju namreč ni mogoče opazovati brez odpiranja sistema na račun opazovalčevega vstopa vanj (Haken 2000)

❖ input → notranja transformacija → output

povečanje urejenosti⁵

RAZVOJ IDEJ O SAMOORGANIZACIJI

TERMO	DINAMIKA	TEORIJA	KOMPLE-KSNIH	SISTEMOV
parni stroj	molekular. teorija termodinamike	živčni sistem kot SO sistem	samoorganizacija	disipativne strukture, autopoiesis sinergetika
konec 18. st.	konec 19. stoletja	40-a leta 20. st.	50-a leta 20. st.	70., 80-a leta 20. st.
Watt	Maxwell, Boltzmann	McCulloch Pitts, Ashby	von Foerster	Prigogine, Maturana, Varela, Haken idr. ¹⁴⁶

GENERIČNA NAČELA SINERGETIKE

generična načela kot predpogoj za samoorganizirane prehode med kognitivnimi-emocionalnimi-vedenjskimi-odnosnimi vzorci različnega reda

- ❑ ustvarjanje okoliščin za stabilnost (zaupanje, varnost, delovni odnos)
- ❑ razlikovanje vzorcev sistemov, s katerimi delamo
- ❑ upoštevanje, krepitev občutka, da so procesi sprememb smiselni
- ❑ razlikovanje kontrolnih parametrov (kaj energizira, destabilizira sistem)
- ❑ destabiliziranje, krepitev odklona s pomočjo kontrolnega parametra
- ❑ upoštevanje časovne uglasenosti s.d.-up., koordinacije, sinhronizacije
- ❑ omogočanje prekinitve simetrije med potencialnimi (starimi in novimi) vzorci s pomočjo definiranja ciljev, majhnih možnih korakov
- ❑ stabiliziranje nastalih novih vzorcev

EPISTEMOLOGIJA PODPORE IN POMOČI

PREDPOSTAVKE TEORETIČNEGA SOC. DELA

stara k.
k. I. reda

Krožni mehanizmi vzročnosti in povratne vezave
v bioloških in socialnih sistemih (1946-1953)

k. opazovanih
sistemov

premik od
proučevanja
strukture
sistemov k
njihovi
organizaciji
(k vzorcem
vedenja, kom.)
(Ashby 1961)

**KIBERNETIKA -
znanost o komunikaciji in nadzoru
(organizaciji) pri živalih in strojih
(Wiener 1948)**

s samouravnava.
prek povratne
vezave =
z uporabo
rezultatov
dosedanjega
delovanja
sistema

**TEMELJNI PREMIK IZ ENOSMER.
V KROŽNO OPISOVANJE, RAZUMEV.**

ko je opazovalec svojo metodo
opazovanja uporabil za opazovanje samega
sebe – in tako sebe kot opazovalca **VKLJUČIL**
v sistem svojega opazovanja ⇒

**TEMELJNI PREMIK IZ OBJEKTIVISTIČNEGA V
KONSTRUKTIVISTIČNI, PARTICIPATORNI
POLOŽAJ OPISOVANJA, RAZUMEVANJA**

nova k.
k. II. reda

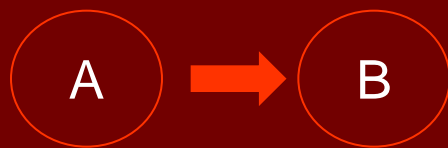
k. opazujočih
sistemov

PREMIK K POSTMODERN. STALIŠČU IN ETIKI UDELEŽENOSTI

enosmernost

kročnost

objektivizem

nepriistranski opazovalec odkriva odnos

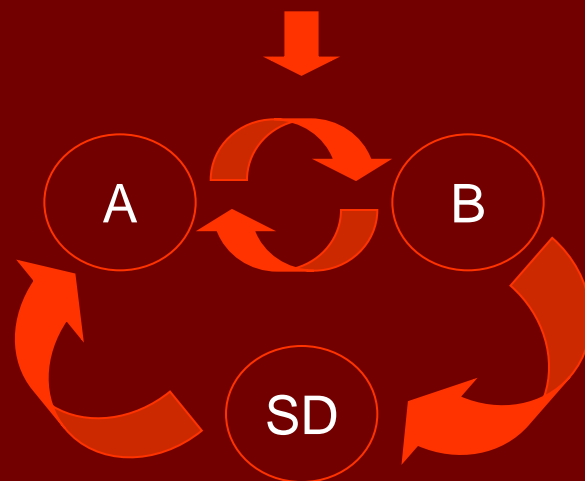
neudeležnost

K1R

morala

etika

konstruktivizem,
hermenevtika

udeležnost

K2R

pristranski opazovalec konstruira, interpretira odnos –
stališče in etika udeležnosti

KONSTRUKTIVISTIČNI POGLED NA SVET – STALIŠČE IN ETIKA UDELEŽENOSTI

vsaka opažena
zakonitost =

konstrukcija, opis,
interpretacija
nekega opazovalca

resnica = dogovor
vsaj 2 opazovalcev,
da je nekaj resnično

izraz opazovalčeve
interakcije z
opazovanim sistemom

interakcija psihosocialne podpore in pomoči kot skupno
delo, kot soustvarjanje novosti v smeri zelenih sprememb
in prevzemanje lastnega deleža odgovornosti za uspeh;
premik od morale k etiki
(von Foerster 1993, Hoffman 1994)

POSTMODERNO STALIŠČE IN ETIKA UDELEŽENOSTI

soodvisnost,
soudeleženosť

človeško enakovreden,
strokovno jasno opredeljen
položaj udeležencev

ukinjanje klasične delitve moči v SD

SD = skupno delo, soustvarjanje -
pogajanje in dogovarjanje

osvoboditev teoretičnega jezika
SD vseh psiho/socialnopatoloških
(diagnostičnih) kategorij

SPREMEMBA

- praktikovega načina razgovora
 - praktikovih temeljnih predpostavk o komunikaciji, v kateri sodeluje
- praktikovega načina prevzemanja odgovornosti za svoje odločitve in vedenje v interakciji SD

pomembne etične in ekološke posledice

PREMIK OD K1R H K2R

- Premik od objektivizma (mehanicističnega razumevanja sistemske teorije) h konstruktivizmu
- Od opazovanja vzorcev k opazovanju, kako te vzorce oblikujejo pomeni (prepričanja, razlage, zgodbe uporabnikov, družinskih članov)
- Od razmeroma šibkega prepoznavanja nekaterih povezav med individualnim doživljanjem in kulturo (kot kulturne norme in vrednote) k razumevanju individualno in družinsko konstruiranih norm in vrednot
- Od preprostega funkcionalističnega pogleda, da simptomi služijo nekim skritim namenom, k razumevanju nastanka problemov glede na način ali punktuacijo dogodkov
- Od razumevanja objektivnega statusa problemov k pojmovanju, da razumevanje nečesa kot problema generira problem

OD K1R H K2R

- K2R poudarja refleksijo: praktik in supervizijski tim oblikujeta ideje o družinski dinamiki kot "delovne hipoteze", ki jih nenehno reflektirata in preverjata
- Premik od normativnih predpostavk k poudarjanju idiosinkratičnosti, subjektivnosti družinskega življenja (kot v humanistični Ψ : "nerealističen" pogled na zmožnosti posameznika in družine, da razvije spremembe z rekonstrukcijo svojega pogleda na svet) – ni refleksije o strukturnih dej. (revščina, nezaposlenost, izobrazba) in ideoloških dejavnikih (dominantni kulturni diskurzi)

OD K2R H K3R

- Skupno razumevanje osrednje vloge pomenov (ki niso omejeni na biološki organizem in njegov živčni sistem) za družinsko dinamiko in izkušnje, vendar so pri K2R pomeni, ki oblikujejo interakcije, razumljeni kot individualni in idiosinkratični, pri K3R pa jih oblikujejo kulturni konteksti, v katere so vgrajeni, kar pojasnjuje, zakaj imamo ljudje toliko skupnega v doživljanju, izkušanju sveta
- Skupno je razumevanje, da ne moremo spoznati "sveta tam zunaj", vendar socialni konstrukcionizem predpostavlja, da je svet kljub temu zelo "resničen", tako v strukturah kot dejanjih in v skupnih sistemih pomenov ter prevladujočih diskurzih

OD K2R H K3R

- Prostorski pojmi kot "homeostaza", "krožnost", "autopoiesis" pojasnjujejo, kako lahko entiteta ostaja enaka (kot brezčasni krogi), časovne analogije kot "naracija", "zgodovina" in "tok" pa predpostavljajo, da so entitete v stalnem procesu spreminjanja (kot reke, ki tečejo v času) (Hoffman, 1990)
- Premik od pojma duševnih procesov (individualizem) k odnosnim procesom (relacionizem); odnosna perspektiva zagovarja upoštevanje skupnega življenja z drugimi ljudmi, ne pa življenja, ki je od njih ločeno ali nasprotujoče; generativna moč odnosov, prek katerih ustvarjamo svojo razumsko in čustveno stvarnost (Gergen & Gergen, 2006: 41)¹⁵⁷

OD K2R H K3R

- Sociologa Berger & Luckmann (1973): svet ni vnaprej dan, temveč aktivno ustvarjen – “družbena konstrukcija resničnosti”; socialni psiholog Kelly (1983): teorija osebnih konstruktov (od 1950-h)
- Osebno in družinsko izkustvo ni razumljeno kot preprosto “subjektivno”, temveč je dan velik poudarek zlasti vlogi jezika, s katerim gradimo svoje izkušnje (Foucault, 1975); npr. diskurz (o spolu, starosti, rasi, normalnosti, materinstvu), ki gradi samoumevnost “zdrave pameti”
- Od poudarjanja info. zaprtih nevronske mreže posameznika kot biološke podlage konstruktivizma k poudarjanju družbene interpretacije in intersubjektivnega vplivanja jezika, družine in kulture (Hoffman, 1990)¹⁵⁸

OD K2R H K3R

- Vsaj 2 različna vidika socialnega konstrukcionizma
 1. ljudje smo oblikovani skozi ponotranjenje dominantnih diskurzov, povezanih s strukturami moči (top-down)
 2. diskurzi se reproducirajo, spreminjajo in vplivajo na lokalne vsakdanje interakcije in konverzacije (bottom-up)
- Predpostavka, da družinsko življenje oblikujejo strukturni in ideološki dejavniki, povezani z močjo in neenakostjo
- Položaj "nevtralnosti" praktika v K1R in K2R v K3R bolj kot cilj, za katerega si je treba prizadevati, a ga nikoli ni mogoče v celoti doseči: praktik ne more biti nevtralen, njegov molk, npr. glede spolne ali rasne diskriminacije, je tudi sporočilen

K1R

- Poskus narediti zemljevid tega, kar kot praktiki (od zunaj) razlikujemo kot temeljne vzorce ali procese v posamezniku, paru, družini
- Analiza zunanjih dejavnikov, kot so npr. prehodi v življenjskem ciklu, družinske mreže, zahteve v službi idr.
- Izdelava družinskega genograma je pogosto v pomoč, ker nudi sliko konteksta in virov pomoči družini
- Simptomi videni v funkciji obstoječe družinske dinamike
- Terapija ali socialno svetovanje kot poskus spremeniti vzorce, ki vzdržujejo problem

K2R

- Poskus raziskati resničnost posameznika, para, družine = prepričanja, njihovih razlag problemov, pričakovanj glede odnosov, pogledov na drugega, njegovo vlogo
- Poskus reflektirati naše lastne zaznave in predsodke in porajajoče se odnose med nami
- Genogram pomaga razkriti medgeneracijske teme, tradicionalna prepričanja in kako par, družina izbirajo, da bodo sledili ali prevprašali te ideje (npr. glede svojega odnosa)
- Krožna in empatična vprašanja – kaj mislijo o prepričanjih, zaznavah, pričakovanjih drugih – spodbujajo refleksijo in vnašajo nove informacije za razliko od monologov in vzajemnih obtoževanj
- Pomoč vključuje sodelovalno soustvarjanje pomenov₁₆₁

K3R

- Družinske procese, vzorce prepričanj in porajajoči se delovni odnos si prizadevamo razumeti skozi prizmo širših kulturnih vprašanj (deljene predpostavke o "duševnem zdravju", spolnih pričakovanjih, zgodovinskih spremembah in idejah glede družinskega življenja, rasna in razredna vprašanja)
- Poskušamo se zavedati stopnje, do katere naše lastne tipične predpostavke srednjega razreda oblikujejo naš pogled na družino in naše interakcije z njo
- Jezik vsebuje gradivo, zidake, iz katerih družine konstruirajo svoje izkušnje

PRISPEVEK FEMINISTIČNE PERSPEKTIVE 1

a. Zavezanost k enakosti v kontekstu pomoči:

- Demistificiran in razviden proces pomoči
- Demistificiran pomagajoči
- Krepitev uporabnikovih pravic v kontekstu pomoči
- Uporabnik kot izvedenec za svoje življenje
- Zminimalizirana raba moči pomagajočega
- Enaka vrednost pomagajočega in uporabnika
- Začasne neenakosti v moči

PRISPEVEK FEMINISTIČNE PERSPEKTIVE 2

b. Zavezanost prinašanju družbenega konteksta v kontekst pomoči:

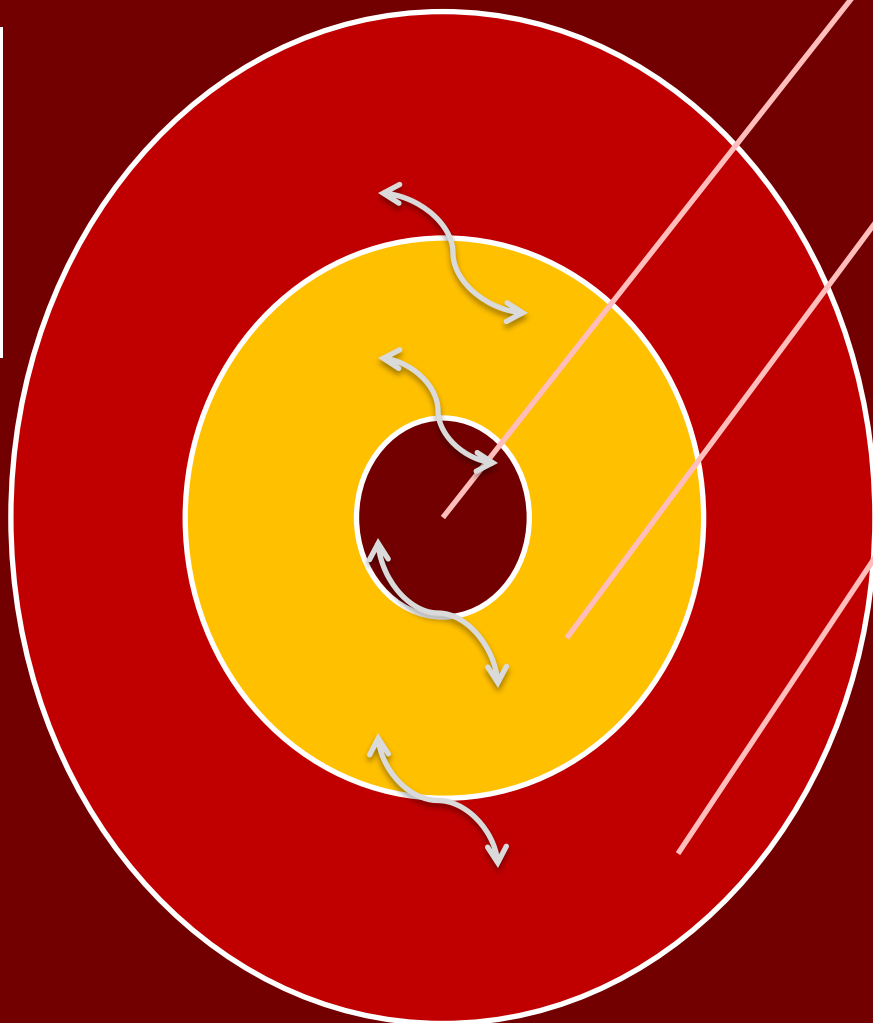
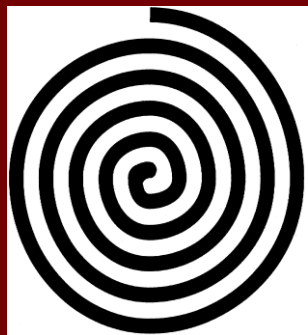
- Delo z izkušnjami žensk glede spolnih idr. družbenih neenakosti

c. Zavezanost prerazporeditvi moči v družbi:

- politični, ekonomski in socialni enakosti med spoloma

RAZVOJ SISTEMSKIH PRISTOPOV POMOČI OD K1R H K2R DO K3R

MODEL VGRAJENOSTI:

KLASIČNI MODELI
– KIBERNETIKA
PRVEGA REDA
(objektivistična
epistemologija
moderne)

KIBERNETIKA
DRUGEGA REDA
(konstruktivistična
epistemološka
podlaga
postmoderne)

NARATIVNI,
DIALOŠKI, K REŠIT.
USMERJ. PRISTOPI
– KIBERNETIKA
TRETJEGA REDA
(socialni
konstrukcionizem
postmoderne)

KREATIVNI KROG EPISTEMOLOGIJE

(Šugman Bohinc, Kordeš, 2004)

Opazovanje se začne kot opazovanje nekega »obstoječega« (t.j. konstruiranega) pojava (opazovanega sistema - OS), tako da ga neogibno »objektiviziramo«. Toda če objektivist nikoli ne dvomi v objektivno resničnost OS, konstruktivist reflektira & upošteva tako svojo osebno kot tudi ponotranjeno kulturno idr. udeleženo¹⁶⁶ v sistemu svojega opazovanja.

KIBERNETIKA SOCIALNEGA DELA - UČINKOVITA DIALOŠKA PRAKSA

metoda
hermenevtike

socialno delo = razgovor

predmet

je način komuniciranja, v katerem
sogovorniki z rekurzivnim izmenjavanjem
in podeljevanjem svojih interpretacij

1. bogatijo svoje interpretacije
in razvijajo nove

2. sklepajo dogovore o
skupnih interpretacijah

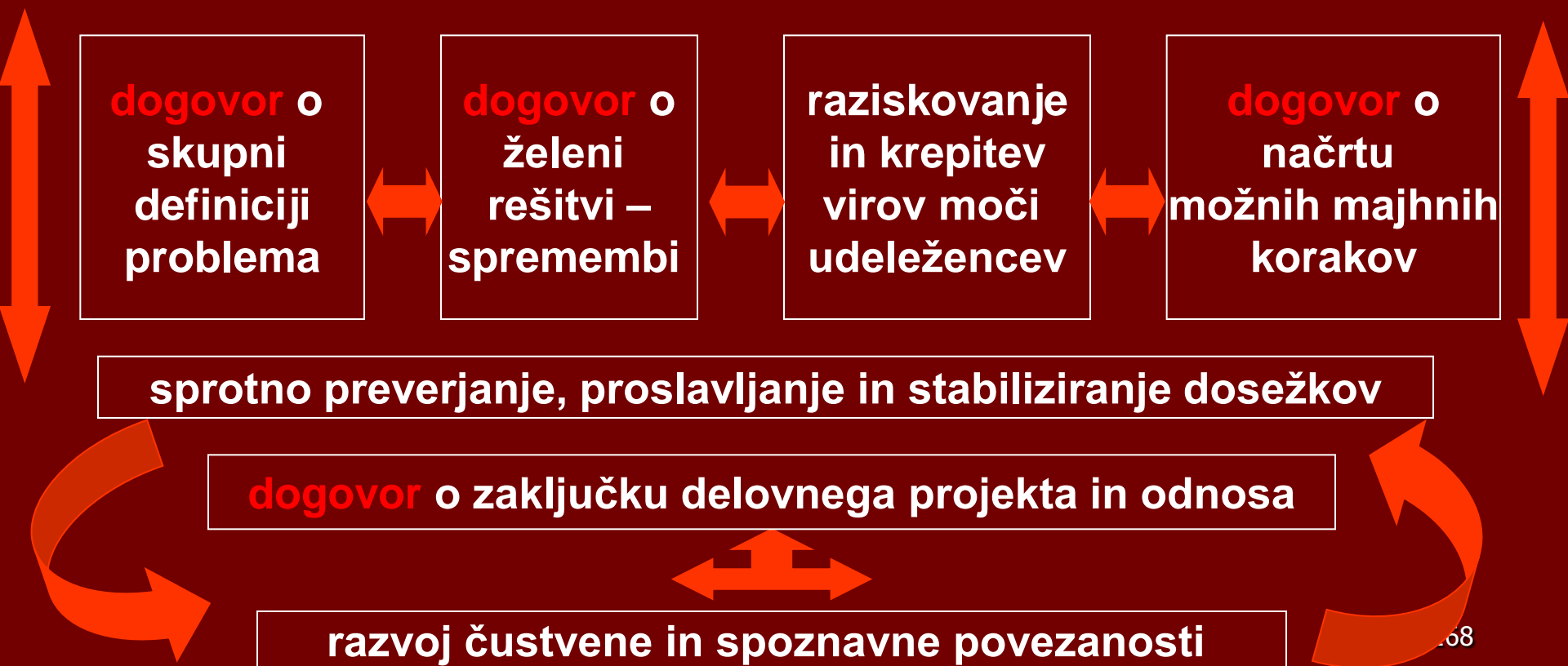
vrednost in
estetika

3. ohranjajo svojo medosebno
interpretativno različnost

Pask 1992
CT - IAT

URESNIČEVANJE DELOVNEGA ODNOSA V DIALOŠKI PRAKSI SOCIALNEGA DELA

dogovor o začetku sodelovanja v delovnem odnosu,
dogovor o prevzemanju odgovornosti za lastne odločitve,
dogovor o izvirnem projektu sodelovanja (podpora, pomoč posamezniku, paru, družini, skupnostna, politična akcija idr.)

SINERGETSKI PROCESI SAMOORGANIZ. NOVIH VZORCEV V KONTEKSTU SD

vzpostavljajanje primarnega konteksta stabilnosti:

dogovor o delovnem odnosu in izvornem projektu soustvarjanja
vzpostavljajanje odnosa zaupanja, varnosti, perspektive moči,
veselje do učenja iz napak, eksperimentiranja, pričakovanje
uspešnega sodelovanja v smeri zelene prihodnosti,
dogovorjenih ciljev, ocena stabilnosti sistema uporabnika idr.

**SINERGETSKO
KIBERNETSKA ANALIZA
SVETOVALNEGA
RAZGOVORA – PRIMER 1**

KIBERNETSKO SINERGETSKA ANALIZA SVETOVALNEGA RAZGOVORA

UVOD 1

To je moj opis razgovora z učencem 4.r. na OŠ, kjer sem zaposlena v ŠSS. Učenca dobro poznam od 1. r. naprej, ker je imel na začetku kar nekaj težav pri vključevanju v skupino. Do vstopa v šolo je živel s starši v tujini. Letos so se konflikti s sošolci začeli stopnjevati, spremljali so jih hudi napadi jeze (jok, brcanje v steno, metanje ob tla, fizično obračunavanje).

KIBERNETSKO SINERGETSKA ANALIZA SVETOVALNEGA RAZGOVORA

UVOD 2

Zjutraj me je njegova razredničarka obvestila o dogodku, ki se je zgodil prejšnji dan v času PB, med pisanjem DN. Prosila me je, naj se pogovorim z učencem. Po 2. šolski uri sem ga poiskala v razredu in ga vprašala, če je za to, da se z mano pogovori o včerajšnjem dogodku. Bil je za in skupaj sva šla v mojo pisarno.

KIBERNETSKO SINERGETSKA ANALIZA SVETOVALNEGA RAZGOVORA

RAZGOVOR Z UČENCEM

S: Ivan, lahko si izbereš, na katerem stolu boš sedel, in se usedeš. (V pisarni so namreč 4 stoli in deček je zbegano gledal, kam naj se usede. Izbral si je stol nasproti mene za mojo pisalno mizo, tako da sva sedela zelo blizu skupaj.) Kako se počutiš?

U: Dobro.

S: Kateri predmet si že imel danes na urniku?

U: Ni bilo težko. Prvi sem končal in oddal. Mislim, da bom pisal 5. Ta snov se mi zdi lahka.

Ustvarjanje konteksta primarne stabilnosti, kar se nadaljuje tudi v pogovoru, ki sledi; fokus na I. krepki njegov občutek smiselnosti sodelovanja. Začetno sproščanje, ogrevanje ozračja z neformalnim pristopom. Pridruževanje sogovorniku.

S: Sem zelo vesela, da si znal ... (Naredila sem krajši premor, potem sem se nagnila proti njemu in poiskala stik z njegovimi očmi.)

Stik z učencem, pridruževanje, odpiranje prostora za razgovor.

S: Poklicala sem te, ker mi je zjutraj razredničarka povedala o dogodku, ki se je zgodil včeraj med pisanjem DN. Vendar bi zdaj rada, da mi ti poveš, kaj se je zgodilo, in mi opišeš dogodek tako, kot si ga doživel ti.

Odpiranje prostora za razgovor, za učenčevo interpretacijo zgodbe, za njegovo razumevanje problema. Razlikovanje (dogovarjanje) (problemskih, rešitvenih) vzorcev I. razumevanja, obnašanja, čustvenega odzivanja, odnosov, kar se nadaljuje.

U: Bil sem jezen in metal sem stole. (Učenec pogleda v tla.)

S: Razumem. Ampak jaz bi rada, da mi poveš celo zgodbo od začetka oz. od takrat naprej, ko še nisi bil jezen, ko je bilo še vse o.k.

Vprašanje "več o tem" in "bolj konkretno", spodbujam ga, da pove svojo interpretacijo, svojo zgodbo.

(Nekaj časa si vzame za premislek, potem mi pogleda v oči in zelo počasi začne pripovedovati.)

U: Pisali smo DN in potem sem šel lulat. Ko sem prišel nazaj, sem videl, da je moja peresnica na mizi odprta in nekdo jo je premaknil. Vprašal sem, kdo je to storil, pa so se začeli vsi smejati. Zato sem se razjezil. Vem, da mi je Marko zanalašč premaknil peresnico in to samo zato, da se bom razjezil. Nočem, da brskajo po mojih rečeh.

Učenčeva zgodba z definicijo problema (opis problemskega vzorca).

S: Če sem te prav razumela, ti ni bilo prav, ker so odprli in premaknili tvojo peresnico, toda zares si postal jezen šele, ko so se sošolci začeli smejati. Meni se pravzaprav zdi, da je TO problem – tvoja jeza in smeh sošolcev.

Povzemanje, preverjanje razumevanja moje interpretacije učenčeve interpretacije, moja definicija problema.

U: Ja, vedno mi nekaj premaknejo, potem se pa režijo, ko se jaz jezim, dokler se z njimi ne stepem. In zadnjič so mi Marko, Alban in Jon rekli, da so moji prijatelji. Pa niso, ker se mi potem smejejo.

Učenec razvija svojo definicijo problema.

S: Kaj si ti želiš? Kakšne odnose bi imel rad s sošolci?

Vprašanje, usmerjeno v rešitev (preokvirjanje od problema k rešitvi). Fokus na rešitev krepi Ivanov občutek smiselnosti sodelovanja v delovnem odnosu.

U: Rad bi se z njimi igral in da me ne bi jezili, da bi bili prijatelji.

Učenčeva definicija želenega razpleta problema.

S: Se pravi, ti bi se s svojimi prijatelji rad dobro razumel.

Moja interpretacija učenčeve interpretacije želenega razpleta, ki je v bistvu skupna definicija zelene spremembe.

S: Ali svoje sošolce vidiš samo v šoli ali še kje drugje?

Raziskovanje energizatorjev (nadzornih parametrov), ki se nadaljuje. Vprašanje, usmerjeno v rešitev in v raziskovanje virov moči.

U: Skupaj z Markom in Jonom sem pri judu, dvakrat na teden.

S: Ali se kdaj s svojimi sošolci dobro razumeš? Kako pa se z njima razumeš na treningu juda?

Raziskovanje virov moči, izjem oz. redkih dogodkov.

U: Včasih se skregamo, ampak ne tako pogosto kot v šoli. V petek bom šel k Markotu na rojstni dan. Me je povabil. In zadnjič mi je posodil igrico za računalnik. Zato sem pa mislil, da je moj prijatelj. V šoli mi pa nagaja in se mi smeje.

S: Ali te zanima še kakšen krožek, kjer bi bil s sošolci tudi izven pouka?

Vprašanje, usmerjeno v rešitev problema, vire moči.

U: Mogoče bom šel še na rokomet, ampak ne vem še, se bom pogovoril z mamico.

S: **O.K., mi boš drugič povedal, kako si se odločil. Zdaj bi ti rada povedala eno zgodbico iz svojega otroštva. Jaz imam brata, ki je 4 leta mlajši od mene. Ko sva bila majhna, sem mu zelo rada nagajala, zato ker se je vedno tako rad jezil in jokal. Če sem mu prekrižala dva prsta, je že bil ogenj v strehi. No, kadarkoli je bilo za večerjo kaj takega, kar mi je bilo zelo dobro, recimo puding ali palačinke, sem vtaknila prst v njegov poln krožnik. Brata je to zelo jezilo, vedno je čisto ponorel, zapustil mizo in šel brez večerje v sobo. Vedno je padel na finto in sem tako lahko pojedla še njegov puding.**

Mobilizacija energizatorjev (z uporabo zgodbe) za prispevanje k destabilizaciji problemskih vzorcev, I. interes za zgodbo pa prispeva h krepitvi nj. občutka smisla sodelovanja. Terapevtska zgodba z namenom preokvirjanja od problema k rešitvi, preokvirjanje neučinkovitih vzorcev reševanja problema.

(Nekaj časa me je gledal, potem so se mu najprej zavihali kotički ust, nato se je začel smejati.) Trenutek srečanja, uglaš. – kairos.

U: Je bil pa trapast, tvoj brat. Saj puding potem ni bil zares umazan, tudi če ste vanj vtaknili prst.

S: Seveda ne, sicer ga tudi jaz ne bi jedla.

U: Pa se je potem kdaj nehal jeziti zaradi tega ali se še jezi?

S: Nekoč sem pri večerji spet isto naredila. V njegov čokoladni puding sem dala svoj prst, on pa nič, mirno je jedel naprej in se mi režal. Moja preverjena ukana je odpovedala. In čeprav sem mu tako nagajala, sem ga imela vseeno zelo zelo rada. (Še vedno se je smejal. Moj brat se mu je očitno zdel hudo neumen.) Uglaščenost.

S: Kaj misliš, ali se kaj podobnega dogaja s tvojo peresnico?

Preverjanje razumevanja zgodbe, podlage za preokvirjanje.

U: Ja, če jo premaknejo, ni še nič polomljenega. Brez veze se jezim.

S: Kaj misliš, kaj bi lahko naredil, ko si se vrnil v razred in si videl, da je peresnica odprta in premaknjena?

Prispevanje k vzpostavljanju simetrije vzorcev in razvijanju okoliščin za njeno prekinitev. Vprašanje, usmerjeno v možni korak v smeri rešitve, k alternativnim scenarijem, ravnanjem.

U: Vprašal bi, če je kdo kaj rabil in bi si rad sposodil od mene.

S: Ja, recimo, radirko ali pa šilček. Kaj bi še lahko naredil?

Preigravanje možnih scenarijev (kaj še?) za želeno rešitev problema, s čimer le-to stabiliziramo. Nastavki za simetrijo vzorcev in njeno prekinitev v smeri bolj zaželenega vzorca.

U: Lahko bi povedal učiteljici. Ali pa bi opazil in bi sošolcem rekel, da ne maram, da stikajo po moji klopi.

S: Kaj misliš, bi se ti sošolci tudi v teh primerih smejali?

V želeno spremembo usmerjena vprašanja in odgovori, razvijanje različnih interpretacij rešitve, preverjanje učenčevega razumevanja.

U: Mislim, da ne, ker se ne bi nič jezil.

S: Jaz tudi mislim, da se ti v teh primerih ne bi smejali.

Moja povratna informacija.

S: Ivan, imam idejo, če boš tudi ti za to. Dala ti bom beležko, v katero boš nekaj naslednjih dni beležil svojo jezo. Napisal si boš, kdaj si bil jezen, kaj te je razjezilo in kako so reagirali sošolci. Lahko sproti vpišeš ali pa potem doma, ko o stvareh malo razmisliš. Prvi vpis lahko že zdaj narediš, za včerajšnji dogodek. *(Iz pisalne mize sem vzela drobno beležko in mu jo izročila. Vzel jo je in jo vrtel med prsti.)*

Prispevanje k stabilizaciji želenih spoznavnih-čustvenih-vedenjskih-odnosnih zasnov za nove vzorce. Sprožanje majhnih sprememb, korakov v smeri zelene rešitve, definiranje delnih, majhnih ciljev (na poti obvladovanja jeze).

U: Kako naj napišem?

S: **Npr., ponedeljek, OPB, sošolci premaknili peresnico in se smejali, zelo jezen. Če želiš, lahko tudi drugače, lahko se zmeniva, da s številkami oceniš, kako huda je bila jeza: brez jeze 0, najmanj 1 in največ 10. Kako huda je bila včerajšnja?**

Uporaba ocenjevalne lestvice (skaliranja).

U: *(Malo pomisli in pove.) Za 8. (V beležko naredi prvi vpis.)*

Učenec razvija nova razlikovanja, nov način za ocenjevanje svojega počutja in premikov v smeri zelenega cilja. Stabiliziranje novih vzorcev.

S: Ti ustreza, da prideš k meni jutri po kosilu in pred pisanjem domače naloge?

Dogovor o nadaljevanju razgovora in dogovor o delnih, majhnih ciljih, preverjanje učenčevega razumevanja mojega razumevanja. Stabiliziranje novih vzorcev. Krepitev I. občutka smiselnosti sodelovanja v delovnem odnosu.

U: Ja, bom prišel.

S: Si že kaj razmišljal, kaj boš dal Marku za darilo za rojstni dan?

U: Ja, nekaj slikic Pokemonov, katerih on še nima.

S: Zelo lepo darilo. Zdaj se lahko vrneš v razred, razen če bi me rad še kaj vprašal?

U: Grem, bomo imeli malico. Nasvidenje.

S: Nasvidenje.

Zaključevanje razgovora.

SINTEZA SINERGETSKO KIBERNETSKE ANALIZE SVETOVALNEGA RAZGOVORA: 1

- Ocenjujem, da je bil zapisani razgovor uspešen in ima značilnosti hermenevtičnega pristopa. Učencu sem se pridruževala, odpirala prostor za njegovo zgodbo, ga preusmerjala k "več o tem" in "bolj konkretno", od problema k želeni rešitvi, s povzemanjem in drugimi povratnimi informacijami preverjala svoje razumevanje njegovega razumevanja, prispevala k preokvirjanju njegovih dosedanjih neuspešnih vzorcev reševanja problema z raziskovanjem njegovih virov moči, z uporabo osebne zgodbe. Spodbujala sem ga k razvijanju alternativnih načinov reševanja problema in z miselnim preigravanjem možnih scenarijev poskušala prispevati k stabiliziranju načrtovanih sprememb. Dala sem pobudo za načrt možnega majhnega koraka v smeri rešitve, uporabila skaliranje in se dogovorila o nadaljevanju razgovora.

SINTEZA SINERGETSKO KIBERNETSKE ANALIZE SVETOVALNEGA RAZGOVORA: 2

- V tem pogovoru sva z učencem razvijala proces soustvarjanja delovnega odnosa v smeri uresničevanja zelenih sprememb, in, sinergetsko gledano, lahko v tem procesu opredelim vse tista načela oz. faze in vidike, v katerih sva v varnem, stabilnem odnosnem okolju raziskovala njegove problemske in rešitvene vzorce, njegove energizatorje, jih poskusila mobilizirati vse do nastanka zasnov za alternativne, rešitvene vzorce, in prispevati k njihovi stabilizaciji. V tem procesu sva krepila učenčev občutek smiselnosti prizadevati si za zeleno spremembo, zgodil pa se nama je tudi trenutek srečanja oz. močnejšega stika v določenem trenutku v času.

KIBERNETSKA ANALIZA SVETOVALNEGA RAZGOVORA – PRIMER 2

Zaposlena sem v Društvu svetovalcev za pomoč ljudem v dušeni stiski. Med drugim opravljam tudi delo svetovalke na zaupnem telefonu. Naše delo temelji na Rogersovi metodi nedirektivnega svetovanja, in sicer: sistematično poslušanje, sprejemanje in pozitiven pogled, empatija in ubesedovanje, pristnost in osebna skladnost ter zaščitni in obrambni mehanizmi.

Primer: Klicalec je star 50 let, poročen, z ženo imata 25-letnega sina. Zaposlen je v trgovskem podjetju, žena dela na pošti. Sin je doma, prenehal je študirati, ima kombi, s katerim občasno opravlja prevoze. Nima dekleta niti prijateljev. Družina je ekonomsko in finančno dobro preskrb.

- Klicalec: "Imam en družinski problem in bi se rad malo pogovoril. Pravzaprav imam težave z ženo.... Sploh noče govoriti z menoj, kar izogiba se. Tako čudna je, nemogoča.

Klicalčeva interpretacija problema.

- Svetovalec: "Ko pravite da je čudna in nemogoča kako to mislite?"

Klicalca vzpodbudim, da bolj konkretno izrazi svoje doživljanje.

- K: "Tako, ne vem, kako bi rekel, sploh je ne razumem. Noče se pogovarjati z menoj, izselila se je iz spalnice. Vedno hoče, da je vse po njenem. Včasih je še kar bila ... Taka je kot njena mati.

Klicalec prelaga krivdo na ženo, obtožuje, on kot da je neudeležen.

- S: Iz vašega glasu je slišati, da ste zelo jezni na ženo. Kakšna si želita, da bi bila?"

Povzamem klicalevo čustveno doživljanje in ga usmerim, da konkretno, tukaj in zdaj izrazi svojo željo. Preusmerim iz preteklosti v sedanjost.

- K: "Takšna, kot je bila včasih. Veste, ko sva se poročila, sva se imela zelo rada. Takrat sem bil srečen. Ko bi bilo sedaj vsaj podobno temu. Hodili smo skupaj na dopust, imeli smo prijatelje. Vsega tega sedaj sploh ni več".

Klicalec se vrača v preteklost, in interpretira svoje spomine.

- S: "To pomeni, da ste se včasih dobro razumeli. Kaj nameravate storiti sedaj, da bi se vajini odnosi izboljšali? Kako bi lahko to naredili?"

Postavljam odprta vprašanja, ne uporabljam vprašanja zakaj, ampak kaj, kako ...

- K: "Ko je bil sin še majhen, je bilo vse v redu. Ob koncu OŠ pa so težave postajale vse hujše. Žena mu je dajala zmeraj potuho, jaz pa sem jo svaril, da to ni dobro."

Klicalec se hoče ponovno distancirati od problema in v interpretaciji obtožuje in krivi druge (sina in ženo).

- S: Mislite, da je vajine težave povzročil sin?

Poskušam izhajati iz klicalca (feedback) in preverim svoje razumevanje.

- K: "Ja, tudi. Sin je čisto z njo potegnil. Jaz se želim pobotati, sem se tudi opravičil. Ko sem jezen, včasih zaloputnem z vrati. Saj to ni nič kaj takega".

Klicalec racionalizira problem ("to ni nič kaj takega").

- **J: "Razočarani in prizadeti ste zaradi tega, ker sta oba proti vam, in se počutite odrinjenega.**

Reflektiram in ubesedim klicalčevo čustveno doživljanje

- **K: Ja, sin se je preselil iz svoje sobe v dnevni prostor, kjer spita skupaj z ženo. Svojo sobo je zaklenil. V dnevni sobi skoraj ne morem biti. Če pridem tja, se takoj začne prepir. Uležeta se vsak na svoj konec sedežne, nimam niti kam sestiti... Nič ne morem narediti. (*premor*). Obupan sem in ne vem, kaj naj naredim? Veste, sin se vede kot kakšen "bodyguard". Ženo vozi v službo in iz službe, skupaj hodita v trgovino, sicer pa cele dneve ležita pred televizijo. Če gre žena ponoči na WC, gre sin z njo.**

- **Vse to je nemogoče prenašati. Vedno sem si prizadeval, da bi se dobro razumeli. Izhajam iz številne družine (šest otrok), oče je bil alkoholik. Jaz sem abstinent, rekel sem si, ko bom jaz imel družino, bomo drugače živeli. Naredil sem hišo, sedaj pa sta mi žena in sin zgornje nadstropje zaklenila.**

Klicalčeva razširjena interpretacija problema. Izraža svojo nemoč ("nič ne morem narediti").

- ***S: Pravite, da v vsej situaciji ne veste več kaj bi naredili, obupani ste, razočarani, želite si spravo, žena si je vzela sina za "partnerja", sem vas prav razumela? Imate kaj v mislih, kaj bi lahko naredili, da se sobe v vaši hiši ne bi zaklepale, da bi vi šli po ženo v službo?"***

Preokvirjam vprašanje od problema k rešitvi oz. zeleni spremembi.

- K: "Ja, tako je, prav ste me razumeli. Morda bi moral biti bolj odločen, vztrajen, saj ne vem."

Klicalec prepoznavna svoje vire moči, a je pri tem še dvomi vase.

- S: "Kaj mislite, na kakšen način bi se lahko ženi približali, kako ste to poskušali do sedaj?"

Pridruževanje klicalcu, pobuda za oblikovanje načrta možnih korakov za sprožanje ustrezne spremembe, preteklost kot vir moči za sedanost.

- K: "Ne vem!"

- S: "Poskusiva skupaj razmislite, kaj je tisto, kar bi vi sedaj lahko storili? Morda bi jo povabili, da gresta skupaj nakupovat, da gresta na izlet, v gledališče ...?"

Vztrajanje pri oblikovanju načrta, pobuda za oblikovanje načrta možnih korakov za sprožanje ustreznih sprememb.

- K: "Veste, saj "ona" ničesar noče, ... samo sina se drži. Skupaj držita in se mi posmehujeta.

Ponovno krivi druge za svoj problem.

- S: "Kaj ste do sedaj naredili v takšnih primerih?"

Klicalčeve pretekle dobre izkušnje so lahko njegov vir moči.

- K: "Ponavadi se kar umaknem... Ampak veste, spominim pa se, da sem bil enkrat tako jezen, da sem sinu zelo odločno povedal, kaj mu gre. Tudi ženi sem povedal, da sva midva partnerja, da sem se pripravljen z njo pogovarjati in da si želim, da pride nazaj v spalnico."

Preokvirjanje problema, dobra izkušnja je njegov vir moči, prehajanje od problema k rešitvi.

- S: "Ko ste mi sedaj to govorili, sem slišala, da je bil vaš glas odločen, da znate in zmorete biti tudi odločni in vztrajni. Znate jasno povedati, kaj si mislite in želite. Verjamem, da bi to zmogli še kdaj ponoviti, kaj mislite?"

***Neverbalna komunikacija (ton glasu).
Opogumljanje klicalca (znate, zmorete),
odpovedati se dvomu, da ne verjamem.***

- K: "Ja, saj bi, ... Veste, imam prijatelja, ki je psiholog na šoli. Z njim se kdaj pogovorim in me razume."

Odkrivanje naravne socialne mreže.

- S: "Mh, dobro je, da imate nekoga, ki vas razume, predvsem pa se mi zdi pomembno, da vzpostavita stik z ženo, da začneta oba delati na vajinem odnosu, da se odkrito pogovorila, kaj mislita, kaj čutita in kaj si želita. Skupaj bosta lahko kos problemu."

Izrazim svojo vizijo rešitve, uporabljam znanje za ravnanje, opogumljam.

- K: "Hvala za pogovor, hvala, ker ste me razumeli, kako se počutim."
- S: "Prosim, bodite pogumni, če bo potrebno, kar pokličite. Nasvidenje".

Povabilo k ponovnemu sodelovanju.

- Na zaupnem telefonu klicanci pogosto govorijo o stiskah v družini, posebej kadar gre za krizne situacije med zakoncema. Ker se prek telefona le slišimo in ne vidimo, ne prvi pogled izgleda, da je težje vzpostaviti stik s klicalcem. Velikokrat se pokaže, da temu ni tako. Klicalec se včasih počuti bolj varnega, manj izpostavljenega.

- Da se pogovor sploh lahko razvije je že na začetku pomembno *pridruževanje klicalcu in vzpostavljanje stika* z njim. Ker ni *vidnega zrcaljenja telesnih gibov*, je naš glas še kako pomemben. Ker klicalec večkrat *izraža nemoč* je pomembno naše *opogumljanje, odpovedati se dvomu* in vzpodbuditi klicanca *k iskanju lastnih virov moči*. Zdi se mi pomembno, da skupaj s klicalcem čim bolj nazorno in *konkretno opredeliva želeni razplet problema*.
- Pri pogovoru je zelo pomemben *celovit in odprt pristop* ter *postavljanje odprtih vprašanj*. Trudim se, da ne postavljam vprašanja *zakaj?*, temveč *kako, na kakšen način?* Vprašanje *zakaj* deluje obtožujoče, klicalec se počuti ogroženega. Velikokrat opažam, da se klicalec *vrača v preteklost*. Pomagam mu, da se usmeri iz preteklosti v sedanost in prihodnost ter *od problema k rešitvi*.

- Vprašam ga, kaj in kako bo naredil (ravnal) sedaj (npr: Kako boste ženi povedali, kaj si želite in da so vas njena ravnanja prizadela?). Pomembno je, kaj bo klicalec naredil *osebno, konkretno, tukaj in zdaj* (Kempler). *Oblikovanje načrta uresničljivih majhnih korakov* pomaga pri *sprožanju ustreznih sprememb*.
- Ker je delo na zaupnem telefonu omejeno na dialog in sodelovanje, skušam pri svojem delu uporabljati nekatera *Lüssyjeva načela in načine ravnanja*. Predvsem *socialno ekološko načelo*, aktiviranje klicalčeve socialne mreže. Skupaj s klicalcem iščem nekoga, na katerega bi se lahko obrnil v njegovi ožji ali širši družini. Posebej pomembno je takrat, ko pokliče otrok, ki nujno potrebuje pomoč odrasle osebe (v primeru nasilja, zlorabe)

- Ugotavljam, da si klicalci prizadevajo za spremembo, a se največkrat vrtijo v "začaranem krogu". Največkrat gre za *spremembe prvega reda*. Za kakršenkoli premik pa je potrebna *sprememba drugega reda* - korak, premik iz dosedanjega reda, okvira.
- *Vedno, ko dvignem slušalko, se moram znajti in odgovoriti tukaj in zdaj, vsakokrat v novi in neponovljivi interakciji.*

4. letnik, 2006

Epistemologija SD II – redni

Pet 7.11.2008, 18:00

Tor 30.1.2009, 16:00

Tor 10.2.2009, 10:00

Tor 30.6.2009, 17:00

Tor 20.8.2009, 16:00